

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנינים בני כשתילי זרעים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון זרע שמשון המבואר

פרשת מטות

אותיות א • ב

פרשת מסעי

אותיות א • ב

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל
האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר
נחמן מיכאל נחמני זלה"ה
מה"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'
שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע
והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומוזוני
גלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות
יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון
שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'

נתרם
לזכות והצלחת

דניאל אורי
בן רג'נה מלכה

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקיו
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדעה"
צפונה ונגבה"

לשיתופיות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"נ ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר השבוע 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודבריו תורתו הקדושים וכן מכל
צדה וצוקתו, ויושפע על הלומדים ועל המטייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעניק בדבריו רבנו ולבארם כראוי עד הוכן שמשנת ידנו, אולם דבריו רבנו עמוקים מני ים ואין בכוונתנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעונו, ובדאי לא לקבוע במה שנכתב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים וחי' שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותינו הקדושים, בדאי לא על רבינו הקדוש ז"ע ויהי תלונתכם כי אם עלינו, ובקשתנו שטוהא לטי מהלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דברי רבינו, אא ממנו שמיציאם לדינו כברי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהדות הבאות, ובוה יהיה חלקו עמנו בזיכוי הדברים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים, וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרִשֶׁת מִטּוֹת

א

הִיְתָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
(ראה זוהר פרשת פנחס רלב, א), לָכֵן הָיָה
מִתְנַבֵּא בְּלִשׁוֹן 'זֶה הַדְּבָר', יוֹתֵר מִשָּׂאֵר
הַנְּבִיאִים.

אֲמַנָּם עֲדוֹן צָרִיכִין אָנוּ לְמוֹדְעִי, לָמָּה
זָכָה מֹשֶׁה בְּזָכוֹת זֶה דְּוָקָא,
שֶׁהַשְּׂכִינָה תְּהִיָּה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ.

פְּסוּק (במדבר ל, ב) 'זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה
ה', פִּרְשׁ רַש"י, מֹשֶׁה נִתְנַבֵּא
ב'כָּה אָמַר ה' (שמות יא, ד ועוד), וְהַנְּבִיאִים
נִתְנַבְּאוּ ב'כָּה אָמַר ה', מוֹסִיף עֲלֵיהֶם
מֹשֶׁה, שֶׁנִּתְנַבֵּא בְּלִשׁוֹן 'זֶה הַדְּבָר',
עכ"ל. וּפְרָשׁוֹ הַמְּפָרְשִׁים (ראה תולדות אדם
על הספרי מטות, פיסקא קנג), לָפִי שֶׁהַשְּׂכִינָה

פסוק 'זה
הדבר אשר
צוה ה',
פרש רש"י,
מוסיף
עליהם משה
שננתבא
בלשון 'זה
הדבר'.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

א

שְׂכִינָה מְדַבֶּרֶת מִגְרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לִפִּי שֶׁלֹּא נִהְיָה מֵעַץ הַדַּעַת

זוהר פרשת פנחס רלב, א)^ה, לָכֵן הָיָה מִתְנַבֵּא
בְּלִשׁוֹן 'זֶה הַדְּבָר', שֶׁהוּא לְשׁוֹן אִמִּירַת דָּבָר
בְּאוֹפֶן הַבְּרוּר בְּיוֹתֵר, יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הַנְּבִיאִים
שֶׁלֹּא הִיְתָה הַשְּׂכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹם,
וְלִכְךָ לֹא אָמְרוּ אֵלָּא 'כָּה אָמַר ה'.

הטעם שדווקא משה זכה שתהא השכינה מדברת מתוך גרונו
אֲמַנָּם עֲדוֹן צָרִיכִין אָנוּ לְמוֹדְעִי - לְהַבִּיחַ
לָמָּה - בְּשִׁבְלֵי אִיזוֹה דָּבָר, זָכָה מֹשֶׁה בְּזָכוֹת
זֶה דְּוָקָא, שֶׁהַשְּׂכִינָה תְּהִיָּה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ
גְּרוֹנוֹ, מֵה שֶׁלֹּא זָכוּ בּוֹ שָׂאֵר הַנְּבִיאִים.

כתוב בפסוק (במדבר ל, ב) 'זֶה הַדְּבָר
אֲשֶׁר צִוָּה ה', וּפִרְשׁ רַש"י^ה, שֶׁמִּצִּינוּ אֵצֶל
מֹשֶׁה שֶׁנִּתְנַבֵּא בְּלִשׁוֹן 'כָּה אָמַר ה' (שמות
יא, ד ועוד)^ג, וְכֵן כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּלִשׁוֹן
'כָּה אָמַר ה', וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה
בְּמַעֲלָתוֹ הַיְּתִירָה, שֶׁהוּא נִתְנַבֵּא אִף בְּלִשׁוֹן
'זֶה הַדְּבָר' - כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בַּפְּסוּק כֹּאן,
עכ"ל.

וּפְרָשׁוֹ הַמְּפָרְשִׁים^ה, שֶׁלִּפִּי שֶׁהַשְּׂכִינָה
הִיְתָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (ראה

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹדוֹת

דחכמים, רבן דמלאכי השרת, דקודשא בריך הוא
ושכינתיה מדבר על פומי [ברוך האלוהים שזיכנו
לשמוע דברים ממי שנקרא רבן של נביאים, רבן של
חכמים, רבן של מלאכי השרת, שהקב"ה ושכינתו
מדבר דרך פיו].^ו והיינו, ששכינה מדברת
מתוך גרונו זה ממש דיבור ה' ולכן זה בבחינת 'זה
הדבר', מה שאין כן נביאים אחרים שהם המדברים,
לכן זה רק בבחינת 'כזה אמר ה'.' עפ"י מלבי"ם.
ז. מליצה על פי דברי הגמרא (שבת נה, א), אמר רבן
גמליאל, עדיין צריכין אנו למודעי, רבי אלעזר
המודעי אומר וכו'.

א. לשון הפסוק, 'וידבר משה אל ראשי המטות לבני
ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'.' ב. על
פי ספרי (מטות פיסקא קנג). ג. לשון הפסוק,
'ויאמר משה כה אמר ה' פחצת הלילה אני יוצא
בתוך מצרים'. ד. כן כתב במרכבת המשנה
(מכילתא פרשת בא, בהקדמה), ובספרו תולדות אדם
(ספרי מטות, פיסקא קנג) ובמלבי"ם. אמנם הרא"ם ועוד
מפרשים, ביארו שנבואת 'זה הדבר' היינו שהתנבא
מתוך אספקלריא המאירה, מה שאין כן בשאר
הנביאים. ה. לשון הזוהר, בריך אלהא, דזכינא
למשמע מלין, מההוא דאתקרי רבן של נביאים, רבן

מִשֶּׁה הָיָה תְּלוּי בְּאָדָם הָרֹאשׁוֹן בְּצִוְאָרוֹ
בְּפָנִים בְּמָקוֹם הַקֶּנֶה, מָקוֹם שֶׁלֹּא נִהְנֶה
כָּלֵל מֵאוֹתָהּ אֲכִילָה, שֶׁהִקְנָה אֵין בּוֹ לֹא
אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְכו', עכ"ל.
וְלִפְיִכֶּךָ הַשְׁכִּינָה הֵיחָה מִדְּבַרְת דִּקְא
מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ, מִה שְּׁאֵין בֶּן
בְּשָׂאָר הַנְּבִיאִים.

וַיֵּשׁ לֹמֶר, שֶׁכָּתַב בַּעַל עֲמוּדֵיהָ שְׁבַעָה
(עמוד הרביעי תורת משה) בְּשֵׁם הַרְמִ"ע
(עשרה מאמרות מאמר צבאות ה' ח"א אות יג), שֶׁכָּל
הַנְּשָׁמוֹת הָיוּ תְּלוּיוֹת בְּאָדָם הָרֹאשׁוֹן
כְּשֶׁאֲכָל מֵעֵץ הַדַּעַת, יֵשׁ בְּפִיו וַיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ
וְכו' (שמו"ר מ, ג), וְכֵלָם שָׁמְעוּ וְהָלְכוּ אַחֵר
עֲצַת אִשְׁתּוֹ, וְנִהְנֶה מֵאוֹתָהּ הַאֲכִילָה. אָבֵל

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

הָאֲכִילָה. אָבֵל מִשֶּׁה רִבִּינוּ, הָיָה תְּלוּי -
נִשְׁמָתוֹ הֵיחָה תְּלוּיָה בְּאָדָם הָרֹאשׁוֹן בְּצִוְאָרוֹ
בְּפָנִים בְּמָקוֹם הַקֶּנֶה - הַגְּרִגְרָה, מָקוֹם שֶׁלֹּא
נִהְנֶה כָּלֵל מֵאוֹתָהּ אֲכִילָה, שֶׁהָרִי הַקֶּנֶה אֵין
בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְכו', עכ"ל^ט.

וְכִזָּה יֵשׁ לְבָאָר, שֶׁלְּפִיכֶךָ זָכָה לִמְעָלָה זֹו
שֶׁהַשְׁכִּינָה הֵיחָה מִדְּבַרְת דִּקְא מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ
- שֶׁהוּא הַקֶּנֶה, לְפִי שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הֵיחָה תְּלוּיָה
בְּגְרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן וְלֹא נִהְנֶה מֵעֵץ
הַדַּעַת, מִה שְּׁאֵין בֶּן בְּשָׂאָר הַנְּבִיאִים,
שֶׁנִּשְׁמָתָם הָיוּ תְּלוּיוֹת בְּשָׂאָר אֵיבָרִים שֶׁל
אָדָם הָרֹאשׁוֹן, וְנִהְנֶה מֵהַאֲכִילָה מֵעֵץ הַדַּעַת,
וְלָכֵן לֹא זָכָה שֶׁתִּהְיֶה הַשְׁכִּינָה מִדְּבַרְת מְגִרֹנָם.

נִשְׁמָת מִשֶּׁה שֶׁהֵיחָה בְּגְרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן לֹא נִהְנֶה
מִחֻטָּא עַץ הַדַּעַת

וַיֵּשׁ לֹמֶר, עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתַב בַּעַל
עֲמוּדֵיהָ שְׁבַעָה (עמוד הרביעי תורת משה), בְּשֵׁם
הַרְמִ"ע מִפְּאֲנֹ (עשרה מאמרות מאמר צבאות ה'
ח"א אות יג), שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם
שֶׁעֵתִידִים לְהִיוֹלָה, הָיוּ תְּלוּיוֹת בְּאָדָם
הָרֹאשׁוֹן כְּשֶׁאֲכָל מֵעֵץ הַדַּעַת, יֵשׁ נִשְׁמָת
שֶׁהָיוּ תְּלוּיוֹת בְּפִיו, וַיֵּשׁ נִשְׁמָת שֶׁהָיוּ תְּלוּיוֹת
בְּרֹאשׁוֹ וְכו', כְּמוֹכָא בְּמִדְרַשׁ (שמו"ר מ, ג)^י,
וְכֵלָם שָׁמְעוּ וְלֹא מִיחוּ בּוֹ שֶׁלֹּא לֹאכֹל מֵעֵץ
הַדַּעַת, אֲלֹא הָלְכוּ אַחֵר עֲצַת אִשְׁתּוֹ חוּהַ
שֶׁפִּיתָתָהּ אוֹתוֹ לֹאכֹל מִמֶּנּוּ, וְנִהְנֶה מֵאוֹתָהּ

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹדוֹת

וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, רַק יֵשׁ לְדַעַת, לְמַה הָיָה מִשֶּׁה בִּשְׁנֵי
מִדְּרָגוֹת יוֹתֵר עַל כָּל הַנְּבִיאִים וְכו', וַיֵּשׁ עוֹד
מִדְּרִיגָה שְׁנִיָּה בְּמִשֶּׁה עַל שָׂאָר בְּנֵי אָדָם, שֶׁפִּירַשׁ
עֲצָמוֹ מֵאִשֶּׁה וְנִדְּבַק בַּהֲקִבָּהּ וְכו', וְהִטְעַם הָיָה
כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּעֶשְׂרֵה מֵאֲמֹרוֹת בְּמִאֲמַר צְבָאוֹת ה'
הַקְּדָמָה גְּדוּלָה וְנִפְלְאוֹה בְּאִרְיֻכּוֹת, וְזֶה קִיצוֹר
עֲנִינָהּ, לְפִי שֶׁבְּאָדָם הָרֹאשׁוֹן הָיוּ תְּלוּיוֹת כָּל
הַנְּשָׁמוֹת, כְּדִבְרֵי רַבּוּתֵינוּ ז"ל, יֵשׁ בְּרֹאשׁוֹ, וְכָא
הַנַּחֵשׁ וְהַסִּית וְהָרִיחַ לַגְּבוּר רֹחַ הַטּוֹמָאָה עַל כָּל
הַבְּרֹאִים, לְהוֹצִיאָם מִדְּרֹשׁת הַקִּבְיָה לְרֹשׁוֹת מֵלָאךְ
אֶל אַחֵר, וְהַאֲכִילָה מֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, וְנִתְּנָה
לְבַעַלָה לְכָל הַבְּרֹאִים שֶׁהָיוּ תְּלוּיִים בּוֹ, וְכֹאשֶׁר
אֲכָלוּ נִהְנֶה מִגּוֹל, כִּי נִצְטוּר עָלָיו שֶׁלֹּא לֹאכֹל, וְהָיָה
אִסוּר בְּדִבְרֵי גּוֹל, וְעַל יְדֵי זֶה נִטְמָאוּ כּוֹלָם
וְנִתְעַרְבוּ בְּרַע, וּמִשֶּׁה רִבִּינוּ הָיָה תְּלוּי גַם כֵּן בּוֹ
עִם הַדּוֹרוֹת, וְלֹא רָצָה לִיהְנוֹת מֵהָאִסוּר וְהַגּוֹל,
וְלָכֵן נִאֲמַר עָלָיו (בְּמִדְרַב יב, ז) 'בְּכָל בֵּיתִי נִאֲמָן
הוּא', שֶׁהָיָה נִאֲמָן שֶׁלֹּא נִחְשַׁד בְּגוֹל. לְפִיכֶךָ הַתִּיר
לּוֹ הַקִּבְיָה לְפִרּוֹשׁ מֵאִשֶּׁה.

ח. לְשׁוֹן הַמִּדְרַשׁ, עַד שֶׁאָדָם הָרֹאשׁוֹן מוֹטֵל גּוֹלָם,
הָרָאָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל צָדִיק וְצָדִיק
שֶׁעֵתִיד לְעֲמוֹד מִמֶּנּוּ, יֵשׁ שֶׁהוּא תְּלוּי בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל
אָדָם, וַיֵּשׁ שֶׁהוּא תְּלוּי בְּשַׁעְרוֹ, וַיֵּשׁ שֶׁהוּא תְּלוּי
בְּמִצְחוֹ, וַיֵּשׁ בְּעֵינָיו, וַיֵּשׁ בְּחוֹטְמוֹ, וַיֵּשׁ בְּפִיו, וַיֵּשׁ
בְּאֲזָנוֹ, וַיֵּשׁ בְּמַלְתָּן [מָקוֹם הַנּוֹז]. ט. לְשׁוֹן
הָעֲמוּדִיָּה שְׁבַעָה (אוֹת כז), הִטְעַם לְמַה פִּירַשׁ אַחֵר
כֵּן מִמֶּנּוּ, כָּתַב בַּעַל עֶשְׂרֵה מֵאֲמֹרוֹת בְּמִאֲמַר
הַנִּקְרָא צְבָאוֹת ה' [וְכו'], לְפִי שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת הָיוּ
תְּלוּיִים בְּאָדָם הָרֹאשׁוֹן כְּשֶׁאֲכָל מֵעֵץ הַדַּעַת, יֵשׁ
בְּרֹאשׁוֹ וַיֵּשׁ בְּפִיו וְכו', וְלֹא מִיחוּ בּוֹ, וְכּוֹלָם שָׁמְעוּ
וְהָלְכוּ אַחֵר עֲצַת אִשֶּׁה חוּהַ, אֲבֵל מִשֶּׁה שִׁגַּם הוּא
הָיָה תּוֹלָה בְּאָדָם הָרֹאשׁוֹן בְּצִוְאָרוֹ בְּפָנִים בְּמָקוֹם
הַקֶּנֶה מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נִהְנֶה מֵאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ
רַבּוּתֵינוּ ז"ל (פִּסְחִים קח, א) שְׁמָא יִקְדִּים קֶנֶה לוֹשֵׁט
וַיְבוֹא הַמֵּאכֹל בְּתוֹךְ הַקֶּנֶה וַיּוֹמַת, כִּי הַקֶּנֶה אֵין בּוֹ
לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה, וְלִפִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע וְלֹא הִלֵּךְ
אַחֵר עֲצַת אִשֶּׁה חוּהַ, הוֹתֵר לוֹ לְפִרּוֹשׁ מֵאִשֶּׁה
וְכו'. וְעוֹד כָּתַב שֶׁם בְּדִבְרֵי הַקּוֹדְמִים (אוֹת יג),

ב

מִדְבָּר הַתְּלֹוִי בְּצִרְךָ גּוֹפּוֹ, לָכֵן יֵשׁ לְחוֹשׁ
יוֹתֵר גְּבִי צִדְקָה, שִׁיעָבֵר עַל נִדְרוֹ, מִנְדָּר
שֶׁעַל תּוֹרָה, עֵבֶל.¹

וְהִלְוִיתָ חֵן (פֶּרֶשֶׁת מִטּוֹת ד"ה כתב בשו"ע)
כְּתַב עַל זֶה, שְׁדִּבְרֵי הַט"ז
דְּחוּיִים, מִהָא דְאִמְרִינָן בְּפֶרֶק אֵין עוֹמְדִין
(בְּרִכּוֹת ל"ב, ב), גְּדוֹלַת הַתַּעֲנִית יוֹתֵר מִן
הַצִּדְקָה, שֶׁזֶה בְּגוֹפּוֹ וְזֶה בְּמִמּוֹנּוֹ, הֵרִי
דִּיּוֹתֵר קֶשֶׁה עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת מִצְוָה
בְּגוֹפּוֹ, יוֹתֵר מִבְּמִמּוֹנוֹ.

'נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיָמָה לְשֹׁמֵר' וְכו' (תהלים
קט, קו). כְּתַב הַשְּׁלָחַן עֲרוּךְ
רִישׁ הַלְכוֹת נִדְרִים (יו"ד סימן רג) סְעִיף ד',
צִרְיָה לְזִהָר שְׁלֹא לְדַר שׁוּם דְּבָר, וְאִפְלוּ
צִדְקָה אֵין מוֹב לְדַר וְכו'. וְשֵׁם בְּסְעִיף ו',
הָאוֹמֵר אֲשֶׁנָּה פֶּרֶק זֶה, וְיֵרָא שְׁמָא
יִתְרַשֵּׁל בְּדִבְרֵי, שְׂרִי לִיָּה לְמִנְדָּר לְזִרְזוּי
נִפְשִׁיה. וְכַתֵּב הַט"ז (ס"ק ה), נִרְאָה דִּישׁ
חֵלּוֹק בֵּין צִדְקָה וּבֵין תּוֹרָה, כִּי יִצְרוּ שְׁל
אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו יוֹתֵר בְּנִתְיִנַת מִמּוֹן,

פסוק
'נִשְׁבַּעְתִּי
וְאֶקְיָמָה'
וְכו'.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

ב

הַטַּעַם שֶׁאִסּוּר לַנִּדּוּר בִּשְׁבִיל קִיּוּם מִצְוֹת צִדְקָה

אָדָם מִתְגַּבֵּר עָלָיו יוֹתֵר בְּעֵינֵי שֶׁל נִתְיִנָּה
מִמּוֹן, מִדְבָּר הַתְּלֹוִי בְּצִרְךָ גּוֹפּוֹ, וְלָכֵן יֵשׁ לְחוֹשׁ
יוֹתֵר עַל נִדְרֵי גְבִי צִדְקָה, שִׁיעָבֵר עַל נִדְרוֹ,
מִנְדָּר שֶׁעַל תּוֹרָה, וְלָכֵן אִסּוּר לַנִּדּוּר לְצוּרֵךְ
צִדְקָה, אֲבָל מוֹתֵר לַנִּדּוּר לְצוּרֵךְ תּוֹרָה,² עֵבֶל.³

תורה מצלת מן היצר מהעת שקיבל עליו ללמוד

וְהִלְוִיתָ חֵן (פֶּרֶשֶׁת מִטּוֹת ד"ה כתב בשו"ע) כְּתַב
עַל זֶה, שְׁדִּבְרֵי הַט"ז דְּחוּיִים, מִהָא דְאִמְרִינָן
בְּגִמְרָא בְּפֶרֶק אֵין עוֹמְדִין (בְּרִכּוֹת ל"ב, ב), גְּדוֹלַת
הַתַּעֲנִית יוֹתֵר מִן הַצִּדְקָה, לִפִּי שֶׁזֶה -
הַתַּעֲנִית, הוּא עֵינֵי בְּגוֹפּוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְאִילוּ
זֶה - הַצִּדְקָה, הִיא עֵינֵי בְּמִמּוֹנּוֹ,⁴ הֵרִי דִּיּוֹתֵר
קֶשֶׁה עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּגוֹפּוֹ, יוֹתֵר
מִבְּמִמּוֹנוֹ, וְאֵם בְּנִדְרֵי שֶׁבְּמִמּוֹנוֹ אֲנַחְנוּ

דקדוק בחילוק שבין צדקה לשאר מצוות לענין נדרים

כתוב בפסוק (תהלים קט, קו) **'נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטֵי צִדְקָה'**. כְּתַב הַשְּׁלָחַן
עֲרוּךְ רִישׁ הַלְכוֹת נִדְרִים (יו"ד סימן רג) סְעִיף ד',
צִרְיָה לְזִהָר שְׁלֹא לְדַר שׁוּם דְּבָר, וְאִפְלוּ צִדְקָה
אֵין מוֹב לְדַר וְכו'.⁵ וְכַתֵּב עוֹד שֵׁם בְּסְעִיף ו',
הָאוֹמֵר אֲשֶׁנָּה - אֵלֶּמֶד וְאִשְׁנֵן פֶּרֶק זֶה, וְיֵרָא
שְׁמָא יִתְרַשֵּׁל בְּדִבְרֵי, שְׂרִי לִיָּה לְמִנְדָּר לְזִרְזוּי
נִפְשִׁיה - מוֹתֵר לוֹ לַנִּדּוּר, כְּדִי לִזְרוֹ אֶת עֲצֻמוֹ.⁶
וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מִהוּ הַחֵלּוֹק בֵּין צִדְקָה שֶׁאִסּוּר
לַנִּדּוּר כְּדִי לִזְרוֹ אֶת עֲצֻמוֹ בַּמִּצְוָה, לְבֵין תּוֹרָה
וְשֶׁאֵר דְּבָרִים, שֶׁמוֹתֵר לַנִּדּוּר בִּשְׁבִילָם.

וְכַתֵּב הַט"ז (ס"ק ה), נִרְאָה דִּישׁ חֵלּוֹק בֵּין
נִדְרֵי עַל צִדְקָה וּבֵין נִדְרֵי עַל תּוֹרָה, כִּי יִצְרוּ שְׁל

צִיּוּנִים וּמִקְוֹדוֹת

מצוה לישבע ולנדר כדי לזרז עצמו. ג. לשון
הט"ז, בטור קרי לזה מצוה דגופיה. ונראה, דזה
החילוק בין צדקה למצוה דתלי בגופיה, כי יצרו של
אדם יותר מתגבר עליו בנתינת ממון, מדבר התלוי
בטורח גופיה, ועל כן יש לחוש שמא יעבור על
נדרו. ד. לשון הגמרא, ואמר רבי אלעזר,
גדולה תענית יותר מן הצדקה, מאי טעמא, זה בגופו
וזה בממונו.

א. לשון השולחן ערוך, צריך לזהר שלא ידור שום
דבר, ואפילו צדקה אין טוב לידור, אלא אם ישנו
בידור, יתן מיד, ואם לאו, לא ידור עד שיהיה לו. ואם
פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם, יאמר, בלא נדר.
ב. לשון השולחן ערוך, האומר, אשנה פרק זה, וירא
שמה יתרשל בדבר, שרי ליה למנדר לזרזי נפשיה.
וכן אם ירא שיתקפו יצרו, ויעבור על איזו מצוה
ממצות לא תעשה, או יתרשל מקיום מצות עשה,

צָדָקָה יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ שְׁמָא יַעֲכֹבְנוּ יִצְרוּ
מִלְּקִים הַנָּדָר, וְאִין לוֹ לָדָר. אֲמַנְם בְּנָדָר
שֶׁל תּוֹרָה, אִין לְחֹשֶׁשׁ, וְלֹכֵן הִתֵּר לוֹ לָדָר,
שֶׁהַתּוֹרָה אֲצוּלִי מִצְלָא, וְלֹא יִתְקַפְּנוּ יִצְרוּ
לְהִתְרַשֵּׁל מִלְּקִים הַנָּדָר, עכ"ל בְּקִצּוֹר.
וְלִדְרִידָן אֵינָה קְשִׁיָּא כָּל כֶּהֱ, שְׂאָף עַל
פִּי שְׁמִצִּינוּ שְׁגָדוּל תַּעֲנִית

וּמִשׁוֹם הָכִי תִרְנָן הוּא, עִם מָא
דְּאֲמִרִינָן בְּפֶרֶק קמא
דְּתַעֲנִית (ח, ב), בִּימֵי רַבִּי זִירָא גְזוּר
תַּעֲנִיתָא וְכו', אִם בֵּן, כְּשֶׁחָשַׁב לַעֲשׂוֹת
מִצְוָה, נִחָשֵׁב כְּאִלּוּ נַעֲשִׂיתָ. וְאֲמִרִינָן
בְּסוּטָה (כא, א), דְּמִצְוָה אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא
מִיֵּצֵר הָרַע, וְהַתּוֹרָה מִצְלָא. וְלֹכֵן, בְּנָדָר

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבָאָר

וְאִילוּ הַתּוֹרָה בִּזְמַן שֶׁעֲסוּקִים בַּהּ מִצְלָא -
מִצִּילָה מִהֵיכָר הָרַע". וְלֹכֵן, בְּנָדָר עַל צָדָקָה
יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ שְׁמָא יַעֲכֹבְנוּ יִצְרוּ מִלְּקִים אֶת
הַנָּדָר, וְלֹכֵן אִין לֹא לָדָר, שְׂמָא יִכְשַׁל וְיַעֲבֹר
עַל נִדְרוֹ. אֲמַנְם בְּנָדָר שֶׁל תּוֹרָה, אִין לְחֹשֶׁשׁ
שְׂמָא יַעֲבֹר עַל נִדְרוֹ, וְלֹכֵן הִתֵּר לֹא לָדָר, לְפִי
שֶׁהַתּוֹרָה - מֵהַעֲתָ שְׁקִיבֵל עָלָיו לְלִמּוּד, אִף
עַל פִּי שֶׁעֲדִיין לֹא לָמַד, כִּבְר נִחָשֵׁב לוֹ כְּאִילוּ
לָמַד, וּמִמִּילָא הַתּוֹרָה הִזּוּ אֲצוּלִי מִצְלָא -
מִצִּילָתָא מִן הֵיכָר הָרַע, וְלֹכֵן לֹא יִתְקַפְּנוּ יִצְרוּ
לְהִתְרַשֵּׁל מִלְּקִים הַנָּדָר", עכ"ל בְּקִצּוֹר.

אדם מוחל על הפסד ממנו, ואינו מוחל על צער גופו

וְלִדְרִידָן, הַקּוּשִׁיא שֶׁהִקְשָׁה הַלּוּיָת חֵן עַל
הַט"ז מִמָּה שֶׁגִּדּוּלָה תַּעֲנִית יוֹתֵר מִן הַצִּדָקָה
מִשּׁוֹם שֶׁזֶה בְּגוּפוֹ וְזֶה בְּמַמּוֹנוֹ, אֵינָה קְשִׁיָּא כָּל
כֶּהֱ, לְפִי שְׂאָף עַל פִּי שְׁמִצִּינוּ שְׁגָדוּל תַּעֲנִית

חֹשֶׁשִׁים שֶׁלֹּא יִקְיִימוּ, כֹּל שֶׁכֵּן שִׁישׁ לְחֹשֶׁשׁ
בְּנָדָר עַל דְּבַר שֶׁצָּרִיךְ לְקִיּוּמוֹ בְּגוּפוֹ.

וּמִשׁוֹם הָכִי תִרְנָן הוּא, עִם מָא
בְּגַמְרָא בְּפֶרֶק קמא דְּתַעֲנִית (ח, ב), בִּימֵי רַבִּי
זִירָא גְזוּר - גְּזִירָה הַמַּלְכוּת גְּזִירַת שְׂמֵד עַל
יִשְׂרָאֵל, וְגִזְרוּ עֲלֵיהֶם גַּם דְּלֹא לְמִיתָב
בְּתַעֲנִיתָא וְכו' - שֶׁלֹּא יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַעֲנִית
כְּדִי לְבַטֵּל אֶת הַגְּזִירָה". וְאָמַר רַבִּי זִירָא, נִקְבֵּל
עַל עֲצַמּוֹ יְמֵי תַּעֲנִית עַכְשָׁיו, וְלִכְשֶׁתִּבְטֵל
הַגְּזִירָה נִשְׁבּ בְּתַעֲנִית, וְיִחָשֵׁב כְּאִילוּ כִּבְר
עַכְשָׁיו הִתַּעֲנִינוּ, וְכֹכּוֹת זֶה נוֹשֵׁע', אִם בֵּן -
הָרִי מִבּוֹאֵר מְדַבְּרֵי הַגְּמָרָא, שֶׁכְּשֶׁחָשַׁב אָדָם
לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, נִחָשֵׁב כִּבְר מַעַת שֶׁחָשַׁב עָלֶיהָ
לַעֲשׂוֹתָהּ כְּאִלּוּ נַעֲשִׂיתָ'. וְאֲמִרִינָן בְּגַמְרָא
בְּסוּטָה (כא, א), דְּמִצְוָה אִף בִּזְמַן שֶׁעֲסוּק בָּהּ,
אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא - אֵינָה מַצִּילָה מִיֵּצֵר הָרַע,

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

הָאוֹמֵר, אֲשֶׁנָּה פֶּרֶק זֶה, וִירָא שְׂמָא יִתְרַשֵּׁל בְּדַבְּרֵי, שְׂרִי
לִיָּה לְמִינֵדָר לְזִרְזוּי נַפְשֵׁיהּ. וְכַתֵּב הַט"ז עַל זֶה,
דְּחִילוּק בֵּין צִדָקָה וּבֵין תּוֹרָה הוּא, כִּי יִצְרוּ שֶׁל אָדָם
מִתְגַּבֵּר עָלָיו יוֹתֵר בְּנִתְיָנָה מִמּוֹן, מְדַבֵּר הַתּוֹרָה בְּטוֹרַח
גּוּפוֹ, לֹכֵן יֵשׁ לְחֹשֶׁשׁ יוֹתֵר גְּבִי צִדָקָה שְׂמָא יַעֲבֹר
עַל נִדְרוֹ, מְנַדֵּר שֶׁעַל תּוֹרָה. וְדַבְּרֵי דְחוּיִין, מֵהָא דְאָמַר
בְּפֶרֶק אֵין עוֹמְדִין, גְּדוּלָה תַּעֲנִית יוֹתֵר מִצִּדָקָה, שֶׁזֶה
בְּגוּפוֹ וְזֶה בְּמַמּוֹנוֹ, הָרִי דִּיּוֹתֵר קֶשֶׁה לְאָדָם לַעֲשׂוֹת
מִצְוָה בְּגוּפוֹ, מִבְּמַמּוֹנוֹ. אֲבָל נִרְאֶה לִי, דְּחִילוּק שֶׁבֵּין
נִדָר צִדָקָה לְנִדָר תּוֹרָה הוּא, לְפִי דְאָמַר בְּפֶרֶק קמא
דְּתַעֲנִית, בִּימֵי רַבִּי זִירָא גְזוּר גְּזִירָה, וְגִזְרוּ נָמִי דְלֹא
לְמִיתָב בְּתַעֲנִיתָא לְבַטֵּלָהּ, אָמַר לְהוּ רַבִּי זִירָא,
נִקְבֵּלְנָה עֵילוּן, וְלֹכֵן בְּטוֹל גְּזִירָה נִתְעַנָּה. אָמַר
לִיָּה, מִנָּה לָךְ הוּא, אָמַר לְהוּ, דְּכַתִּיב וִירָאֵר אֱלִי אֵל
תִּירָא דְנִיָּאֵל כִּי מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַתְּ אֵל לְבָךְ לְהַתְעַנּוֹת

ה. מִהֵרְשָׁא (שם). 1. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, בִּימֵי רַבִּי
זִירָא גְזוּר שְׂמֵדָא, וְגִזְרוּ דְלֹא לְמִיתָב בְּתַעֲנִיתָא. אָמַר
לְהוּ רַבִּי זִירָא, נִקְבֵּלְנָה עֵילוּן, וְלֹכֵן בְּטוֹל שְׂמֵדָא,
לִיתְבִּיָּה. אָמַר לִיָּה, מִנָּה לָךְ הוּא, אָמַר לְהוּ, דְּכַתִּיב
(דְנִיָּאֵל י, יב) וִירָאֵר אֱלִי אֵל תִּירָא דְנִיָּאֵל כִּי מִן הַיּוֹם
הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתְּ אֵת לְבָבְךָ לְהַבִּין וּלְהַתְעַנּוֹת לְפָנַי
אֵלֶיךָ נִשְׁמַעוּ דְּבִרְךָ". 2. וְרָאֵה עוֹד בְּדַבְּרֵי
רַבִּינוּ לְעִיל (פְּרִשְׁת בֵּלֶק אוֹת ח). 3. לְשׁוֹן
הַגְּמָרָא, אֵלֹא אָמַר רַבָּא, תּוֹרָה, כְּעִידָנָא דְעַסִּיק בָּהּ
מִגְנָא וּמִצְלָא, כְּעִידָנָא דְלֹא עַסִּיק בָּהּ, אֲגוּנִי מִגְנָא,
אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא. מִצְוָה, בֵּין כְּעִידָנָא דְעַסִּיק בָּהּ בֵּין
כְּעִידָנָא דְלֹא עַסִּיק בָּהּ, אֲגוּנִי מִגְנָא, אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא.
ט. לְשׁוֹן הַלּוּיָת חֵן, כַּתֵּב בְּשׁוֹלְחָן עֵרוֹךְ רִישׁ הַלְכוֹת
נִדְרִים סַעִיף ד', צָרִיךְ לִיּוֹהֵר שֶׁלֹּא יִדּוֹר שׁוֹם דְּבַר,
אֲפִילוּ צִדָקָה אֵין טוֹב לִידּוֹר, כְּנ"ל. וְשֵׁם בְּסַעִיף ו',

הַסֶּפֶק שֶׁלָּנוּ הוּא, אִם יֵנִיחַ מִלַּעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הַדָּבָר בְּשִׁבִּיל הַפְּרִיחַ. וּמַעֲתָה, מִרְחַ הַתּוֹרָה, אֲדַרְבָּא, מִשְׁמַחַת לָב, דְּכְתִיב (תהלים יט, ט) 'פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לָב', וְהַצְדָּקָה אֵינָה כָּל כָּךְ מִשְׁמַחַת, לָפִי שְׁצָרִיכִים אָנוּ לְהַחְזִיק מִטּוֹבָה לְרַמָּאִים

יֹתֵר מִן הַצְדָּקָה, זֶהוּ לָפִי מַאי דְאֶמְרִינָן בְּפֶרֶק ח' דְקִמָּא (צב, א), 'שְׁבֵר אֶת כְּדֵי וְכוּ', שְׁבֵר אֶת יָדֵי, קָטַע אֶת רִגְלֵי וְכוּ', שְׁאָדָם מִחִיל עַל צַעֲרָא דְמִמוֹנָא, וְלֹא עַל צַעֲרָא דְגּוֹפָא. וּבִתְעֵנִית יֵשׁ בּוֹ צַעַר הַגּוֹפָא. וְאֵינָן לֹא עֲנִין לְהִכָּא כָּלָל, שְׁהָרִי כָּאֵן

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

יֵשׁ בּוֹ צַעַר הַגּוֹפָא, וּלְכֵן יֵשׁ לוֹ מַעֲלָה יֹתֵר מִהַנּוֹתֵן צְדָקָה מִמּוֹנוֹ.

הַתּוֹרָה מוֹשַׁמַּחַת וְאֵדָם לֹא יִפְסִיק מִלַּעֲסוֹק בָּהּ וְצִדְקָה יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שִׁיפְסִיק

וְאוֹלָם, דְּבֵר זֶה, אֵינָן לֹא עֲנִין לְהִכָּא - אֵינוּ שׁוֹיֵךְ לַעֲנִינָנוּ כְּלָל, שְׁהָרִי כָּאֵן הַסֶּפֶק שֶׁלָּנוּ הוּא, אִם יֵנִיחַ אָדָם מִלַּעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הַדָּבָר שְׁנֵדֵר עֲלֵיו, בְּשִׁבִּיל הַפְּרִיחַ שְׁצָרִיךְ לְטִרוּחַ כְּדֵי לְקִיּוּמוֹ. וּמַעֲתָה, יֵשׁ לוֹמֵר, כִּי מִרְחַ לִימּוֹד הַתּוֹרָה אֵינוּ קֶשֶׁה כָּל כָּךְ, מִשּׁוֹם שְׁאֲדַרְבָּא, הַתּוֹרָה הִיא מִשְׁמַחַת לָב, דְּכְתִיב (תהלים יט, ט) 'פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לָב', וּלְכֵן אֵינָן לְחֲשׂוֹשׁ שְׁמָא יֵנִיחַ אָדָם מִלְּמּוֹד תּוֹרָה בְּשִׁבִּיל הַטּוֹרוּחַ. וְאֵילוּ הַצְדָּקָה אֵינָה כָּל כָּךְ מִשְׁמַחַת, לָפִי שְׁצָרִיכִים אָנוּ לְהַחְזִיק מִטּוֹבָה לְרַמָּאִים שְׁמִרָאִים עֲצָמָם כֹּאֵילוּ הֵם

יֹתֵר מִן הַצְדָּקָה, זֶהוּ לָפִי מַאי דְאֶמְרִינָן בְּמִשְׁנָה בְּפֶרֶק ח' דְּבַבְבָּא קִמָּא (צב, א), שְׁהָאֹמֵר לְחַבִּירוֹ, 'שְׁבֵר אֶת כְּדֵי וְכוּ', וּשְׁאֵלוּ הַמְזִיק, הָאֵם עַל מִנֵּת לְפִטּוֹר אוֹתִי אַתָּה אֹמֵר כֵּן, אִף עַל פִּי שְׁהַשִּׁיבּוּ נִיזָק לָאוּ, זֶה הֲלָאוּ הוּא כְּהֵן, וְכֹאֵילוּ אֹמֵר לוֹ, וְכִי לֹא אִמְרַתִּי לָךְ עַל מִנֵּת לְפִטּוֹר, וּלְפִיכָךְ פִּטּוֹר. אֲבָל הָאֹמֵר לְחַבִּירוֹ, 'שְׁבֵר אֶת יָדֵי, אוֹ קָטַע אֶת רִגְלֵי וְכוּ' עַל מִנֵּת לְהַפְטוֹר, וּשְׁאֵלוּ הַחוּבֵל, עַל מִנֵּת לְפִטּוֹר אוֹתִי אַתָּה אֹמֵר שְׁבֵר אֶת יָדֵי אוֹ קָטַע אֶת רִגְלֵי, וְהַשִּׁיבּוּ הַנַּחֲבֵל הֵן, אִף עַל פִּי כֵּן חֵיִיב, לָפִי שִׁישׁ הֵן שְׁהוּא כְּלָאוּ, וּבִלְשׁוֹן תִּימָה אֹמֵר לוֹ הֵן. הִרִי שְׁאָדָם מִחִיל עַל צַעֲרָא דְמִמוֹנָא - מוּחַל עַל צַעֲרוֹ מִחֲמַת אִיבּוֹד מִמוֹנוֹ, וְלֹא עַל צַעֲרָא דְגּוֹפָא - אֵינוּ מוּחַל עַל צַעַר גּוֹפּוֹ. וְכִשְׁאָדָם יוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

הַנִּדְרִי. י. לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, הָאֹמֵר, סָמָא אֶת עֵינֵי, קָטַע אֶת יָדֵי, שְׁבֵר אֶת רִגְלֵי, חֵיִיב. עַל מִנֵּת לְפִטּוֹר, חֵיִיב. קָרַע אֶת כְּסוּתִי, שְׁבֵר אֶת כְּדֵי, חֵיִיב. עַל מִנֵּת לְפִטּוֹר, פִּטּוֹר. וְאִמְרוּ בְּגִמְרָא, אֹמֵר לִיה רַב אֲסִי בַר חֲמַא לְרַבָּא, מַאי שְׁנָא רִישָׁא, וְמַאי שְׁנָא סִיפָא וְכוּ', רַבִּי יוֹחָנָן אֹמֵר, יֵשׁ הֵן שְׁהוּא כְּלָאוּ, וְיֵשׁ לָאוּ שְׁהוּא כְּהֵן. תִּנְיָא נָמִי הִכִּי, הַכֵּנִי פָּצְעֵנִי עַל מִנֵּת לְפִטּוֹר, וְאֹמֵר לוֹ, הֵן, הִרִי יֵשׁ הֵן שְׁהוּא כְּלָאוּ. קָרַע אֶת כְּסוּתִי עַל מִנֵּת לְפִטּוֹר, וְאֹמֵר לוֹ, לָאוּ, הִרִי לָאוּ שְׁהוּא כְּהֵן. וְכַתְּבוּ הַתּוֹסֵפוֹת, (ד"ה וְרַבִּי יוֹחָנָן), נִרְאָה לְפִרְשׁ, דְּנֻזְקִי גּוֹפּוֹ, אִפִּילוּ אֹמֵר לוֹ הֵן שְׁדוּמָה כְּאוֹמֵר בְּנִיחוּתָא, מִסְתַּמָּא בְּתַמִּיָּה קְאָמֵר. וּבְנֻזְקִי מִמוֹנָא, אֹמֵר לִיה לָאוּ וְדוּמָה כְּאוֹמֵר בְּנִיחוּתָא, מִסְתַּמָּא בְּתַמִּיָּה קְאָמֵר, כִּיּוֹן שְׁמַתִּיחֵלָא אֹמֵר לִיה קָרַע אֶת כְּסוּתִי וְשְׁבֵר אֶת כְּדֵי. יא. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לָב מִצּוֹת ה' בְּרָהּ מְאִירַת עֵינָיו'.

לְפָנֵי אֱלֹהֵיךְ נִשְׁמַעוּ דְּבִרְיָךְ, הִרִי מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הָאָדָם נוֹתֵן אֶל לְבוֹ לַעֲשׂוֹת אִיזָה מִצְוָה, נִחְשָׁב כֹּאֵילוּ נַעֲשִׂית מֵאִזְ שְׁקִיבֵל עֲלֵיו לַעֲשׂוֹת. וְאִמְרִינָן בְּסוּטָה בְּפֶרֶק הִיא נוּטֵל, מִצְוָה אֲגוּנִי מִגְּנָה מִן הִיסוּרִין, אֲצוּלִי לֹא מִצְלִי, תּוֹרָה מִגְּנִי וּמִצְלִי, וּפִירֵשׁ רַש"י, מִצְלִי מִן הַחֲטָא, דְּלֹא יִתְקַפְּנוּ הַיֵּצֵר הָרַע. לָכֵן, גְּבִי נִדֵּר שֶׁל תּוֹרָה, כִּיּוֹן דְּמַעַת שְׁקִיבֵל עַל עֲצָמוֹ לַשְׁנוֹת פֶּרֶק זֶה הוּא כֹּאֵילוּ עֶסֶק בַּהּ מִיָּד, וְתוֹרָה אֲצוּלִי שְׁלֹא יִתְקַפְּנוּ הַיֵּצֵר הָרַע, לָכֵן לֹא חֵיִישִׁינָן שְׁמָא יִתְרַשְׁלָנוּ הַיֵּצֵר הָרַע מִלְּקִיָּים הַנִּדְרִי, וְשׁוּרֵי לְנִדְרוֹר נִדֵּר שֶׁל תּוֹרָה. אֲבָל נִדֵּר שֶׁל צְדָקָה, חֵיִישִׁינָן שְׁמָא יִתְרַשְׁלָנוּ הַיֵּצֵר הָרַע מִלְּקִיָּים, דְּמִצְוֹת אֲצוּלִי לֹא מִצְלִי מִן הַיֵּצֵר הָרַע, וּלְכֵן נִקַּט דּוּקָא דְּרִשִּׁי לְנִדְרוֹר לַשְׁנוֹת פֶּרֶק זֶה, וְלֹא שְׁאֵר מִצְוֹת שְׁעוֹשִׁין בְּגוֹף, מִשּׁוֹם דְּלֹא הִטַּעַם הוּא מִשּׁוֹם שְׁהוּא מִצְוָה שְׁבִגּוּפוֹ כְּדִכְתֵּב הַט"ז, אֲלֵא הִטַּעַם הוּא מִשּׁוֹם מַעֲלַת הַתּוֹרָה, דֵּהַתּוֹרָה אֲצוּלִי מִצְלִי מִן הַיֵּצֵר הָרַע שְׁלֹא יִתְקַפְּנוּ לְהַתְרַשֵּׁל מִלְּקִיָּים

דָּרַב גִּידֵל, מִנִּין שְׁנִשְׁבָּעִין לָקִים הַמְצוּהָ, הָאֹמֵר אֲשֶׁנָּה פָּרַק זֶה וְכו', וְהֵלֵא מִשְׁבַּע וְעוֹמֵד מֵהֵר סִינִי הוּא. וּמִתְרַצִּין הֵתֵם, הָא קָא מִשְׁמַע לָן, דְּשָׂרִי לִיה לְאִינִישׁ לְזִרְזִי נַפְשִׁיהּ. וְאִם בְּתוֹרָה אֵין לְחוּשׁ שְׂתִתְקַפְּנוּ יִצְרוּ, אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁבוּעָה עַל שְׁבוּעָה. וְאִם בְּשָׂאֵר מְצוּוֹת יֵשׁ לְחוּשׁ

(כתובות סח, א), וְלַעוֹלָם הוּא מִתְיָרָא לְתַן הַצְדָּקָה לְעַנִּי שְׂאִינֵי הַגּוֹן, כִּךְ הֵינֵנו יְכוּלִים לְתַרְץ בְּכֹנֶנֶת הַי"ו.

אָבֵל מַה שְׂתִתְרֵן הוּא, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עָלָיו, שְׂאֵדְרָבָא, לְפִי שְׁהַתוֹרָה מְצַלָא, אֵין צִרְךָ לְדַר. וּמְצִינוּ דְּפָרִיךְ הַגְמָרָא דְּנִדְרִים דָּף ח' (ע"א) עַל הַהִיא

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

הַגְמָרָא דְּנִדְרִים דָּף ח' (ע"א), עַל הַהִיא דְּאֹמֵר רַב גִּידֵל, מִנִּין שְׁנִשְׁבָּעִין לָקִים אֶת הַמְצוּהָ, וְגַם עַל הַמִּימְרָא הָאֲחֵרָת שֶׁל רַב גִּידֵל, הָאֹמֵר אֲשֶׁכִּים וְאֲשֶׁנָּה פָּרַק זֶה נִדְר גְּדוֹל נִדְר לֵאלוֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְהֵלֵא מִשְׁבַּע וְעוֹמֵד מֵהֵר סִינִי הוּא - שֶׁבַּהֵר סִינִי הַשְּׂבִיעַ הַקַּב"ה אֶת יִשְׂרָאֵל, לְקִיִּים אֶת כָּל הַמְצוּוֹת, וְאִם כֵּן אֵיךְ חָלָה עָלָיו הַשְּׂבִיעָה, וְהִרִי אֵין שְׁבוּעָה חָלָה עַל הַשְּׂבִיעָה. וּמִתְרַצִּין הֵתֵם, הָא קָא מִשְׁמַע לָן, דְּשָׂרִי לִיה לְאִינִישׁ לְזִרְזִי נַפְשִׁיהּ - מוֹתֵר לְאִדָּם לְזוֹר אֶת עֲצָמוֹ עַל יְדֵי נִדְר אוֹ שְׁבוּעָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַפְּנוּ יִצְרוּ הָרַע לְבַטְלוֹ מִקִּיּוֹם הַמְצוּהָ, וּמַהֲלִימוּד¹. וְאִם כְּדִבְרֵיו שֶׁבְּלִימוּד הַתּוֹרָה אֵין לְחוּשׁ שְׂתִתְקַפְּנוּ יִצְרוּ, אֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁבוּעָה נּוֹסֶפֶת מִעֲצָמוֹ, בְּנוֹסֶף עַל הַשְּׂבִיעָה שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ בְּסִינִי, לְפִי שֶׁגַּם בְּלִי הַשְּׂבִיעָה הַשְּׁנִיָּה, בּוֹדָאֵי יִלְמַד מַה שֶׁהוּא חַיִּיב לִלְמוּד. וְאִם בְּשָׂאֵר מְצוּוֹת - כִּגוֹן צִדְקָה, יֵשׁ לְחוּשׁ

עֲנִיִּים וְאִינִים עֲנִיִּים, וְגוֹרְמִים לָנוּ שֶׁלֹּא לְתַת צִדְקָה כְּפִי הַצּוֹרֶךְ (כתובות סח, א)², וְלַעוֹלָם כָּל נֹתֵן צִדְקָה הוּא מִתְיָרָא שְׂמָא יֵאָרַע לוֹ לְתַן הַצְדָּקָה לְעַנִּי שְׂאִינֵי הַגּוֹן, וּמַחֲמַת כֵּן, יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא אִף אִם יִדּוֹר יִמְנַע אֶת עֲצָמוֹ מִלְּקִיִּים נִדְרוֹ, וְלִכֵּן אֲסוּר לְנִדְרוֹ. אֲבָל בְּלִימוּד הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא שִׁיךְ חֲשֵׁשׁ זֶה, אֲלֵא אֲדִרְבָּא הַטִּירְחָא בְּלִימוּדָה מִבִּיאתוֹ לְיָדֵי שְׂמַחָה, מוֹתֵר לְנִדְרוֹ. כִּךְ הֵינֵנו יְכוּלִים לְתַרְץ בְּכֹנֶנֶת הַי"ו מִקּוּשִׁיית הַלּוּיִת ח'.

אם התורה מצלת מיצר הרע למה לנדור

אָבֵל גַּם מַה שְׂתִתְרֵן הוּא - הַלּוּיִת ח', שֶׁבְּתוֹרָה מוֹתֵר לְנִדְרוֹ, לְפִי שֶׁאֵין חֲשֵׁשׁ שֶׁלֹּא יִקִּיִּים אֶת נִדְרוֹ, לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה מְצִילָה מִן הַיִּצֵּר הָרַע מִהֲזוֹמֵן שְׂקִיבֵל עָלָיו לְלִמּוּד, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עָלָיו, שְׂלִפִי סִבְרָתוֹ, אֲדִרְבָּא, לְפִי שְׁהַתּוֹרָה מְצַלָא מִהִיצֵר הָרַע, אֵין צִרְךָ כָּלֹל לְדַר. וְכִפִּי שְׂמְצִינוּ דְּפָרִיךְ - שְׂמַקְשָׁה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

יג. רבינו מחדש שניתן לבאר לשון ה"ו שכתב כי יצרו של אדם יותר מתגבר עליו בנתינת ממון. מדבר התלוי בטורה גופיה, ועל כן יש לחוש שמא בצדקה יעבור על נדרו, שאין כוונתו לומר שדבר התלוי בממונו קשה לקיימו יותר מדבר התלוי בגופו ולכן מתגבר עליו יצרו בכך, שאדרכה טורח גופו יותר קשה, אלא כוונתו שבענין לימוד התורה אין בכח יצרו למנעו כי התורה משמחתו, מה שאין כן בנתינת ממון לצדקה יותר מתגבר יצרו כיון שחושש שלא הועיל כלום בנתינתו [וראה עוד מה שכתבנו בהערה להלן בסמוך]. יד. לשון הגמרא, ואמר רב גידל אמר רב, מנין שנשבעין לקיים את המצוה, שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך. והלא

יב. לשון הגמרא, רבי חנינא, הוה ההוא עניא דהוה רגיל לשדורי ליה ארבעה זוזי כל מעלי שבתא, יומא חד שדרינהו ניהליה ביד דביתחו, אתאי אמרה ליה, לא צריך, מאי חזית, שמעי דהוה קאמרי ליה, במה אתה סועד, בטלי כסף, או בטלי זהב [רבי חנינא היה רגיל לשלוח לעני ארבעה זוזים בכל ערב שבת. יום אחר שלחם ביד אשתו, וכששבה אמרו לו שאין צריך לשלוח להם. שאל אותה, מה ראית. אמרה לו, שמעתי שהיו שואלים אותו במה אתה רוצה לסעוד, במפות פשתן לבנות או בשל משי צבועות]. אמר, היינו דאמר רבי אלעזר, בואו ונחזיק טובה לרמאין, שאלמלא הן, היינו חוטאין בכל יום, שנאמר (דברים טו, ט) וקרא עליך אל ה' והיה כן חטא.

וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְכֵן אִם יֵרָא שְׁתִּתְקַפּוּ וַיֵּצְרוּ, וַיַּעֲבֹר עַל אִיזוֹ מִצְוָה מִמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אוֹ יִתְרַשֵּׁל מִקִּיּוֹם מִצְוֹת עֲשֶׂה, מִצְוָה לִשְׁבַע וְלִדְר, כְּדִי לִזְרוֹ עֲצֻמוֹ, ע"כ". הָא קִמּוֹ, שֶׁכָּבֵל הַמִּצְוֹת שְׂרִי לִזְרוֹי נִפְשִׁיה, אֵף עַל פִּי דְמִצְוָה אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא.

וְהֵן אַמְתָּ, שְׁלָפִי זֶה גַם לְטַעַם הַט"ז קָשָׁה, שֶׁהֲרִי מִפְּשֻׁט הַשְּׁלַחֵן עֲרוּף נִרְאֶה, שֶׁכָּבֵל מִצְוָה שְׂרִי לִזְרוֹי נִפְשִׁיה, וַיֵּשׁ מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בְּמִמּוֹן, כְּגוֹן סִכָּה וְלוֹלֵב וְכִיּוּצָא.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

הַתּוֹרָה סִים דְּבִרְיוֹ, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְכֵן אִם יֵרָא שְׁתִּתְקַפּוּ וַיֵּצְרוּ, וַיַּעֲבֹר עַל אִיזוֹ מִצְוָה מִמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אוֹ יִתְרַשֵּׁל מִקִּיּוֹם מִצְוֹת עֲשֶׂה, מִצְוָה עָלָיו לִשְׁבַע וְלִדְר כְּדִי לִזְרוֹ עֲצֻמוֹ, ע"כ". הָא קִמּוֹ - הֲרִי לִפְנֵינוּ, שֶׁכָּבֵל הַמִּצְוֹת שְׂרִי לִדְר לִזְרוֹי נִפְשִׁיה - מוֹתֵר לְנִדּוּר לִזְרוֹ עֲצֻמוֹ, אֵף עַל פִּי דְמִצְוָה אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא - אִינֵה מִצְלַת מִן הַיֵּצֵר הָרַע.

וְהֵן אַמְתָּ, שְׁלָפִי זֶה גַם לְטַעַם הַט"ז - שְׁבִנְתִּית מִמּוֹן חוֹשֵׁשִׁים שְׁלֹא יִקִּיּוּ, יִהְיֶה קָשָׁה, שֶׁהֲרִי מִפְּשֻׁט הַשְּׁלַחֵן עֲרוּף נִרְאֶה, שֶׁכָּבֵל מִצְוָה - חוּץ מִצְדָּקָה, שְׂרִי לְנִדּוּר, כְּדִי לִזְרוֹי נִפְשִׁיה, וְהֲרִי חוּץ מִצְדָּקָה, וַיֵּשׁ עוֹד מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בְּמִמּוֹן, כְּגוֹן סִכָּה וְלוֹלֵב וְכִיּוּצָא, וְזֶה טַעַם בְּמִצְוֹת הָאֲחֵרוֹת מוֹתֵר לְנִדּוּר וְלֹא בְּמִצְוֹת צְדָקָה^{טז}.

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

שְׁחִירָת וְעִרְבִית, מִשּׁוֹם הִכִּי חִייל שְׁבוּעָה עָלֶיהָ. מוֹ. לְעִיל כְּתִב רַבִּינוּ לִישֵׁב קוֹשִׁיית הַלּוּיִת חֵן עַל הַט"ז, שְׁלִגְבִי תוֹרָה שְׁמִשְׁמַחַת אֶת הַלּוּמֵד בֶּה אִזִּי אֵין לַחוּשׁ שְׁמָא מִפְּנֵי הַטּוֹרַח בְּלִימּוּדָה לֹא יִקִּיּוּ נִדְרוֹ, מֵה שְׁאִין כֵּן לִגְבִי מִצְוֹת צְדָקָה שְׁאִדְרָבָא תְּמִיד נִשְׁאֵר בְּדָאגָה שְׁמָא לֹא קִיּוּמָה כְּרָאוּי, יֵשׁ לַחוּשׁ שְׁלֹא יִקִּיּוּ הַנִּדְר, וְלִכֵּן אֵין לוֹ לְנִדְרוֹ. וְלִפִּי זֶה לֹא קֶשֶׁה קוֹשִׁיית

שְׁתִּתְקַפּוּ וַיֵּצְרוּ, אֲדִרְבָּא, הִיָּה לוֹ לִדְר כְּדִי לִזְרוֹי נִפְשִׁיה.

וְאַפְּלוֹ אִם תִּמְצָא לֹמֵר בְּסִבְרַת הָרַב הַנּוֹזֵכֶר לְעִיל, דְּהִיכָא שְׁנִישׁ לַחוּשׁ שְׁתִּתְקַפּוּ וַיֵּצְרוּ אֵין לוֹ לִדְר, מִכָּל מְקוֹם, אֵין בְּתִרְצוֹ כָּלּוּם, שֶׁהֲרִי לְדִבְרִיו לֹא הִתֵּר לִזְרוֹי נִפְשִׁיה אֱלָא בְּגִדֵּר שֶׁל תּוֹרָה, וְזֶהוּ הַפֶּךְ דַּעַת הַשְּׁלַחֵן עֲרוּף, וְהַפֶּךְ הָאֵמֶת. דְּבִנְמָרָא (ש) אֲמַרִּינֵן, מִנֵּין שְׁנִישְׁבְּעִין לְקִיּוֹם אֶת הַמִּצְוֹת, וְהִינוּ סִתָּם מִצְוָה, דְּהִינוּ כָּל הַמִּצְוֹת. וְכֵן הַשְּׁלַחֵן עֲרוּף שֶׁם בְּסַעֲיָה הַנּוֹזֵכֶר לְעִיל סִים דְּבִרְיוֹ,

שְׁתִּתְקַפּוּ וַיֵּצְרוּ, אִזִּי אֲדִרְבָּא, הִיָּה לוֹ לִדְר כְּדִי לִזְרוֹי נִפְשִׁיה - לִזְרוֹ עֲצֻמוֹ לְקִיּוֹם הַמִּצְוָה.

מוֹתֵר לְהַשְׁבֵּעַ גַּם לְקִיּוֹם שְׁאֵר מִצְוֹת חוּץ מִתּוֹרָה

וְאַפְּלוֹ אִם תִּמְצָא לֹמֵר בְּסִבְרַת הָרַב הַנּוֹזֵכֶר לְעִיל, דְּהִיכָא שְׁנִישׁ לַחוּשׁ שְׁתִּתְקַפּוּ וַיֵּצְרוּ אֵין לוֹ לִדְר, מִכָּל מְקוֹם, עַדִּיין יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שְׁאֵין בְּתִרְצוֹ כָּלּוּם, שֶׁהֲרִי לְדִבְרִיו לֹא הִתֵּר לִזְרוֹי נִפְשִׁיה אֱלָא בְּגִדֵּר שֶׁל תּוֹרָה - לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה מִצִּילָה מִיֵּצֵר הָרַע, וְלֹא בְּשִׁבִּיל לְקִיּוֹם מִצְוֹת. וְזֶהוּ הַפֶּךְ דַּעַת הַשְּׁלַחֵן עֲרוּף, וְהַפֶּךְ הָאֵמֶת. דְּבִנְמָרָא (ש) אֲמַרִּינֵן 'מִנֵּין שְׁנִישְׁבְּעִין לְקִיּוֹם אֶת הַמִּצְוֹת', וְהִינוּ סִתָּם מִצְוָה, דְּהִינוּ כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁהֲרִי לֹא חִילְקוּ בֵּין מִצְוָה לְמִצְוָה. וְכֵן הַשְּׁלַחֵן עֲרוּף שֶׁם בְּסַעֲיָה הַנּוֹזֵכֶר לְעִיל - שְׁמִתִּיר לְנִדּוּר בְּשִׁבִּיל לִימּוּד

מוֹשְׁבַע וְעוֹמֵד מֵהֵר סִינִי הוּא, אֲלֵא הָא קִמְשַׁמַּע לָן, דְּשִׁרִי לִיה לֹאִינִישׁ לִזְרוֹי נִפְשִׁיה. וְאִמֵּר רַב גִּידֵל אִמֵּר רַב, הָאוֹמֵר, אֲשִׁכִּים וְאִשְׁנָה פֶּרֶק זֶה, אִשְׁנָה מִסְכָּתָא זוֹ, נִדֵּר גְּדוֹל נִדֵּר לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְהָלֵא מוֹשְׁבַע וְעוֹמֵד הוּא, וְאֵין שְׁבוּעָה חֵלָה עַל שְׁבוּעָה, מֵאִי קִמְשַׁמַּע לָן, דֹּאפִּילוּ וְרוּזִי בַעֲלָמָא. הִינֵינוּ דִּרְבִּי גִידֵל קִמִּיתָא. הָא קִמְשַׁמַּע לָן, כִּיּוֹן דֹּאִי בְּעִי פִטְר נִפְשִׁיה בְּקִרִית שְׁמַע

עֲנִיִּים. וְאִם כֵּן, בְּצִדְקָה אֵין לוֹ זְמַן לְהִתְעַכֵּב, וְהוּא הָדִין בְּנִדְרֵי הַקֹּדֶשׁ. מַה שְּׂאִין כֵּן שָׂאֵר מִצְוֹת, שֵׁשׁ לָהֶם זְמַן כָּל הַיּוֹם, אוֹ אֶפְשָׁר שִׁידֵּר קֶדֶם זְמַנָּם, וּמִשּׁוֹם הַכִּי הֵתֵר לְדֵר לְזִרְזוּי נִפְשִׁיה.

וַיֵּשׁ לֹמֵר, דִּדְנָקָא בְּמִצְוֹת הַצִּדְקָה לֹא שָׂרִי לְדֵר לְזִרְזוּי נִפְשִׁיה, מִטַּעַם דְּאִמְרִינֵן בְּפֶרֶק קָמָא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה (ו, א), 'בְּפִיךְ' (דְּבָרִים כג, כד), זֶה צִדְקָה וְכו', וְצִדְקָה מַחְיִיב עָלֶיהָ לְאַלְתֵּר, דְּהָא קִיּוּמִי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

עֲנִיִּים - מִפְּנֵי שְׁעוּמִדִּים לִפְנֵינוּ עֲנִיִּים הַזְקוּקִים לְצִדְקָה, וְלִכֵּן חַיִּיב מִיד לִיתְנָה, וְאִם אֵינוֹ נֹתְנָה לְאַלְתֵּר, עוֹבֵר עַל 'בֵּל תֵּאָחֵר'". וְאִם כֵּן, בְּצִדְקָה אֵין לוֹ זְמַן לְהִתְעַכֵּב עַד שִׁקִּיִּים חַיּוּבוֹ, וְלִכֵּן אֵין לוֹ לְנִדּוּר, כִּי יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שְׁמִיד יַעֲבֹר עַל הַנִּדּוּר, שְׂאִין לוֹ מִשְׁךְ זְמַן כְּדֵי לְקִיּוּמֵי, וְהוּא הָדִין בְּנִדְרֵי הַקֹּדֶשׁ שְׁגָם צִרִיךְ לְהִבְיֵאֵם מִיד", וְלִכֵּן אֵין לְהִתֵּיר לוֹ לְנִדּוּר כְּדֵי לְזִרְזוּ עֲצֻמוֹ, כִּי חַיִּיב מִיד לְקִיּוּם נִדְרוֹ. מַה שְּׂאִין כֵּן שָׂאֵר מִצְוֹת, שֵׁשׁ לָהֶם זְמַן כָּל הַיּוֹם לְקִיּוּמָם, אוֹ אֶפְשָׁר שִׁידֵּר עוֹד קֶדֶם שִׁיגִיעַ זְמַנָּם, וּמִשּׁוֹם הַכִּי הֵתֵר לְדֵר לְזִרְזוּי נִפְשִׁיה - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּבֵּר עֲלֵיו יִצְרוֹ הָרַע מִלְּקִיִּים אֶת הַמִּצְוָה, שְׁהֵרִי יֵשׁ לוֹ זְמַן מַה כְּדֵי לְקִיּוּם אֶת הַמִּצְוָה.

רק במצוה שקיומה יכולה להתעכב מותר לנדור

וַיֵּשׁ לֹמֵר - לְבֹאֵר אֶת הַחִילּוּק שֶׁבֵּין מִצְוֹת צִדְקָה לְבֵין לִימּוּד תּוֹרָה וְקִיּוּם שְׂאֵר מִצְוֹת, דִּדְנָקָא בְּמִצְוֹת הַצִּדְקָה לֹא שָׂרִי לְדֵר כְּדֵי לְזִרְזוּי נִפְשִׁיה - אִסּוּר לְנִדּוּר בְּשִׁבְלִי לְזִרְזוּ אֶת עֲצֻמוֹ, מִטַּעַם דְּאִמְרִינֵן בְּגִמְרָא בְּפֶרֶק קָמָא דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה (ו, א), שֶׁבִּפְסוּק שְׁמִלְמַד עַל 'בֵּל תֵּאָחֵר' נִאֲמַר (דְּבָרִים כג, כד) 'מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ וְגו' נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבֶּרְתָּ בְּפִיךָ', וְ'בְּפִיךָ' זֶה צִדְקָה וְכו', לְלַמֵּד שְׁגָם בְּצִדְקָה יֵשׁ אִסּוּר 'בֵּל תֵּאָחֵר', וְאִמְרוּ שֶׁ, וְצִדְקָה מַחְיִיב עָלֶיהָ לְאַלְתֵּר - הַנּוֹדֵר לְצִדְקָה וְאֵינוֹ נֹתֵן מִיד עוֹבֵר עַל אִסּוּר 'בֵּל תֵּאָחֵר', וְלֹא רַק לְאַחַר שֶׁלֹּשׁ רִגְלִים כְּשֶׁאֵר הַדְּבָרִים", דְּהָא קִיּוּמִי

צִיּוּנִים וּמִקּוּדוֹת

עֲשֵׂה וְכו', 'בְּפִיךָ', זֶה צִדְקָה וְכו'. אִמַּר רַבָּא, וְצִדְקָה מִיחְיִיב עָלֶיהָ לְאַלְתֵּר. מֵאִי טַעַמָא, דְּהָא קִיּוּמִי עֲנִיִּים. פְּשִׁיטָא, מַהוּ דְּתִימָא, כִּיּוֹן דְּבַעֲנִינָא דְּקִרְבֹּנוֹת כְּתִיבָא, עַד דְּעַבְרִי עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רִגְלִים כְּקִרְבֹּנוֹת, קָא מִשְׁמַע לָן, הֵתֵם הוּא דְּתִלְיִנְהוּ רַחֲמָנָא בְּרִגְלִים, אֲבָל הַכָּא לֹא, דְּהָא שְׁכִיחֵי עֲנִיִּים. וְכֵן נִפְסַק בְּשׁוּלְחַן עֵרוֹךְ (י"ד סִימָן רנז, ס"ג), הַצִּדְקָה הִרִי הִיא בְּכָלל הַנִּדְרִים, לְפִיכָן הָאֹמֵר הִרִי עָלֶי סִלַּע לְצִדְקָה אוֹ הִרִי הַסֵּלַע זֶה צִדְקָה, חַיִּיב לִיתְנָה לְעֲנִיִּים מִיד. וְאִם אִיחָר, עוֹבֵר בְּבֵל תֵּאָחֵר, שְׁהֵרִי בִּידוֹ לִיתֵּן מִיד, וְעֲנִיִּים מִצְוִיִּים הֵם. יֵשׁ הַרְמָב"ם בְּסִפְרֵי הַמִּצְוֹת (ל"ח קנז) סוֹבֵר שֶׁשׁ בֵּל תֵּאָחֵר גַּם בְּנוֹדֵר לְצוּרֵךְ הַקֹּדֶשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת וְכו'. בִּזְמַן הַזֶּה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְכֵן כָּל מַה שְּׁדוּמָה לְקִרְבָּן, כְּגוֹן שִׁדּוּר לְבִדֵּק הַבֵּית אוֹ לְצִדְקָה אוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְהַדּוּמָה לוֹ. וְהַמֵּאִירִי (ר"ה ו, א) חוֹלֵק זֶה לְשׁוֹנוֹ, חֲכָמֵי הַצִּרְפֹּתִים כְּתִבּוּ בִּזְמַן הַזֶּה שְׁאֵנוּ נֹדְרִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הֵן מַעוֹת הֵן סִפְרֵי תּוֹרָה הֵן מִפֶּה אוֹ עִטְרָה אוֹ שְׁמֵן לְמֵאוֹר שְׁכָל נִדְרֵינוּ עַל דַּעַת עֲצֻמָּנוּ וְאִם אֵנוּ מֵאַחֲרִים עַד שִׁבְאָ לִידֵינוּ מַה שְּׁדַעַתְנוּ עָלֵינוּ אֵין בְּכָךְ כָּלוּם. וְנִרְאֵה שְׁרַבֵּינוּ כֵּאֵן [שְׁהוֹכִיר נִדְרֵי הַקֹּדֶשׁ

רַבֵּינוּ כֵּאֵן מִשְׁאֵר מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בַּמִּמּוֹן. וְרַבֵּינוּ מַקְשֶׁה כֵּאֵן לְפִי פְשׁוּטוֹת לְשׁוֹן הַט"ז שֶׁלֹּא הוֹכִיר שֵׁשׁ סִבְרָא מִיּוֹחֶדֶת דּוּקָא לְגַבִּי צִדְקָה, וְכַפִּי שְׁהַבֵּינוּ גַם הַלּוּיֹת חֵן [עוֹד יִתְכֵּן לֹמֵר שְׂאֵכֵן מִקּוּשִׁיית רַבֵּינוּ כֵּאֵן עַל דְּבָרֵי הַט"ז מְבֹרָא שְׁעִיקֵר בִּיאֻרוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ בְּדְבָרֵי הַט"ז הוּא שְׁכַתּוּרָה לֹא חִישִׁינֵן שֶׁלֹּא יִקִּיִּים נִדְרוֹ מַחֲמַת הַטִּירַחָה מִשּׁוֹם שְׁהַתּוֹרָה מִשְׁמַחַת, אוֹלַם בְּשֹׂאֵר מִצְוֹת שְׂאִין בָּהֶם טִירַחָה וְיֵשׁ בָּהֶם הוּצָאֹת מִמּוֹן, אִף שְׂאִין בָּהֶם אֶת הָרֵאגָה שְׁמָא לֹא קִיּוּמָם כְּרֹאזִי וְכִמְהָ רַבֵּינוּ לְעִנּוּן צִדְקָה, אִף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לְחִשּׁוֹשׁ שְׁמָא לֹא יִקִּיִּים מַחֲמַת שְׂאִינוּ רוּצָה לְהוּצִיא מִמּוֹן, וְעַל זֶה הִקְשֶׁה רַבֵּינוּ מִפְּשֻׁט הַשּׁו"ע שְׂאֵף בְּמִצְוָה הַתְּלוּיָה בַּמִּמּוֹן מוֹתֵר לְנִדּוּר. מ"ז. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ כְּאֲשֶׁר נִדְרַתְּ לֵה' אֶלְלִיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבֶּרְתָּ בְּפִיךָ'. י"ז. פִּירוּשׁ, הַנּוֹדֵר לְהִבְיֵאֵם בְּהִמָּה לְקִרְבָּן וְכְדוּמָה, עוֹבֵר עַל אִסּוּר 'בֵּל תֵּאָחֵר', וְמוֹבָא שֶׁם בְּגִמְרָא כְּמַה שִׁיטוֹת תְּנֵאִים לְאַחַר כְּמַה זְמַן עוֹבֵר עַל 'בֵּל תֵּאָחֵר'. אֲבָל הַנּוֹדֵר לְצִדְקָה, וְלֹא קִיּוּם אֶת הַנִּדּוּר, עוֹבֵר עָלָיו מִיד. י"ח. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, תְּנוּ רַבָּנִן, 'מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ' זֶה מִצְוֹת

וְאֵף בְּתוֹרָה יֵשׁ זִמְן שְׁרָשָׁא לְהַתְבַּטֵּל, פְּדָכְתִּיב (שם יא, יד) 'וְאֶסְפֹּת דְּגִנְגָּד'.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

מהתורה כדי הצורך לעסוק בפרנסה. ולכן הותר לו לנדור כדי לזרז את נפשו, שיש לו זמן עד שיגיע הזמן שחייב לקיים את נדרו^א.

וְאֵף בְּתוֹרָה יֵשׁ זִמְן שְׁרָשָׁא לְהַתְבַּטֵּל - לצורך פרנסתו, פְּדָכְתִּיב (שם יא, יד) 'וְאֶסְפֹּת דְּגִנְגָּד'^ב, ודרשו בגמרא (ברכות לה, ב), שמתור להתבטל

ציונים ומקורות

בלימוד התורה משמחת לב, לכן אין לחוש שלא יקיים נדרו. אבל הצדקה יש צער לקיימה מפני הרמאים, וחוששים שמא לא יקיים נדרו. ב. חילוק הלויית חן, בתורה אין חשש שלא יקיים נדרו, כי מעת שמקבל עליו ללמוד נחשב כאילו עוסק בה, וכבר מאז התורה מגינה ומצילה מהיצר הרע ולכן אין לחוש שהיצר יפתהו שלא לקיים נדרו. ג. ביאור רבינו, שבמצוה שצריך לקיימה מיד, כגון צדקה, אסור לנדור, כי יש לחשוש שיתעכב קצת וכבר יעבור על הנדר. ורק במצוה שקיימה יכולה להתעכב, מותר לנדור כדי לזרז עצמו.

שמתחייב מיד תפס כשיטת הרמב"ם שגם בנודר לצורך בית הכנסת יש 'בל תאחר', וסבר שאין זה כמו הקדש לבדק הבית אלא חייב עליה מיד כמו נדרי צדקה. וראה עוד בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תרחצ). כ. לשון הפסוק, 'וְנִתְּתִי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ וְאֶסְפֹּת דְּגִנְגָּד וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ'.

כא. תמצית הדרוש: כמה טעמים לחלק בין צדקה שאסור לנדור כדי לקיימה, לבין תורה ושאר מצוות שמוותר לנדור כדי לזרז עצמו. א. חילוק ה"ז, שהיצר הרע מתגבר יותר בנתינת ממון, ויותר יש לחשוש בהם שמא לא יקיים נדרו. ויש להוסיף בכוונתו, שהטורח

פְּרִשֶׁת מִסְעֵי

א

אֱלֹהֵיהֶם, לְפִי שֶׁהָיוּ מְרוּדִים בְּמִכַּת
בְּכוֹרוֹת. אָכַל בְּבֶקֶר כְּשֶׁהֲלָכוּ לְבֵית
תּוֹעֲבוֹתָם, הִפִּירוּ וְהִרְגִּישׁוּ. כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ
בְּדִגּוֹן בִּימֵי פִלְשְׁתִּים (שְׁמוּאֵל א' ה, ג). וְזֶהוּ
שֶׁבַמְעֵשָׁה שֶׁל מִכַּת בְּכוֹרוֹת, לֹא הִזְכִּיר
הַפָּתוּחַ מִכַּת אֱלֹהֵיהֶם, עַכ"ל.

'וּמִצָּרִים מְקַבְּרִים וְכו' וּבִאֲלֵהֶם
עֲשֵׂה ה' שְׁפָטִים' (במדבר לג,
ד). קִשָּׁה, דְּמָה עֲנִין 'וּמִצָּרִים מְקַבְּרִים'
עִם 'וּבִאֲלֵהֶם עֲשֵׂה ה' שְׁפָטִים'.
וְכַתֵּב הַפָּתוּחַ פְּרִשֶׁת בֹּא (שְׁמוֹת יב, יב),
שֶׁבִלְיָלָה לֹא הִרְגִּישׁוּ בְּמִכַּת

פסוק
'ומצרים'
מקברים וכו'
ובאלהיהם
עשה ה'
שפטים

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

א

בְּקִבּוּרַת הַבְּכוֹרוֹת בְּבוֹקֵר דָּאוּ אֶת אוֹבְדֵן אֱלִילִיָּהם בְּלִילָה
וְיִשְׂרָאֵל שִׁמְחוּ בְּמִיתַת וּקְבוּרַת הָרָשָׁעִים שְׁבָהֵם

שְׁמוּ לִיכֶם בְּמִכַּת אֱלֹהֵיהֶם, אִף שֶׁגַּם
הָאֱלִילִים הֻכּוּ בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה^א, לְפִי שֶׁאֵזוּ הָיוּ
מְרוּדִים בְּצַעֲרָם מִפְּנֵי מִכַּת הַבְּכוֹרוֹת, שִׁמְחוּ
בְּחִצּוֹת הַלִּילָה. אָכֵל בְּבֶקֶר כְּשֶׁהֲלָכוּ לְבֵית
תּוֹעֲבוֹתָם - לְבֵית הָעֲבֻדָּה זֶה שֶׁלֵּהֶם^ב, אִז
הִפִּירוּ וְהִרְגִּישׁוּ בְּמִכַּת אֱלִילִיָּהם, כְּמוֹ
שֶׁמִּצִּינוּ בְּדִגּוֹן - שֶׁם הָעֲבֻדָּה זֶה שֶׁל
הַפִּלְשְׁתִּים, בִּימֵי פִלְשְׁתִּים (שְׁמוּאֵל א' ה, ג),
שֶׁרָק בְּבוֹקֵר כִּשְׁבָּאוּ הַפִּלְשְׁתִּים לְבֵית
תּוֹעֲבוֹתָם, רָאוּ אִיךָ שֶׁהִפִּילוּ הַקִּבְ"ה. וְזֶהוּ
הַטַּעַם שֶׁבַמְעֵשָׁה שֶׁל מִכַּת בְּכוֹרוֹת
שֶׁבִּפְרִשֶׁת בֹּא, לֹא הִזְכִּיר הַפָּתוּחַ מִכַּת
אֱלֹהֵיהֶם, לְרִמּוֹז שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁוּ אִז הַמִּצְרִיִּים
בְּמִכַּת הָאֱלִילִים, וְרָק לְמַחֲרַת בְּבוֹקֵר נִתְּגַלָּה
לֵהֶם, עַכ"ל^ב.

דקדוק בסמיכות מכת האלילים לקבורת הבכורים

כְּתוּב בַּפְּסוּק (במדבר לג, ד) 'וּמִצָּרִים
מְקַבְּרִים אֶת אֲשֶׁר הִכָּה ה' בָּהֶם כָּל בְּכוֹר
וּבִאֲלֵהֶם עֲשֵׂה ה' שְׁפָטִים'. וְנִזְכְּרוּ בַּפְּסוּק
זֶה שְׁנֵי עֲנִינִים, קְבוּרַת בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם שִׁמְחוּ
בְּמִכַּת בְּכוֹרוֹת, וְמָה שֶׁאִיבַד הַקִּבְ"ה אֶת
אֱלִילֵי הַמִּצְרִיִּים. וְקִשָּׁה, דְּמָה עֲנִין - אִיזוֹ
שִׁיכּוֹת יֵשׁ בֵּין הָאִמּוֹר בְּתַחֲלִיל הַפְּסוּק
'וּמִצָּרִים מְקַבְּרִים' אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, עִם הַמִּשְׁךְ
הַפְּסוּק 'וּבִאֲלֵהֶם עֲשֵׂה ה' שְׁפָטִים',
שֶׁהַזִּכְרִים הַכְּתוּב יַחַד.

בליל מכת בכורות לא הרגישו המצריים באבדן אליליהם

יֵישׁ לְתַרְץ, כִּהְקֵדֶם מָה שֶׁכָּתֵב הָרַבִּינוּ
בְּחִנֵּי פְרִשֶׁת בֹּא (שְׁמוֹת יב, יב), שֶׁבִלְיָלָה שֶׁל
מִכַּת בְּכוֹרוֹת, הַמִּצְרִיִּים לֹא הִרְגִּישׁוּ - לֹא

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

הָיוּ בְּתֵי עֲבֻדָּה זֶה, וְשֶׁם רָאוּ שֶׁנִּשְׁכְּרוּ אֱלֹהֵיהֶם.
ג. לְשׁוֹן הָרַבִּינוּ בַּח"י, וּבְמִדְרַשׁ (מְכִילֵתָא) 'וּבִכַּל אֱלֹהֵי
מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים' (שְׁמוֹת שם), שֶׁל עֵץ הִיתָה
נִרְקֶבֶת וְשֶׁל מַתְכַּת נִמְסִית, וּבְמַעֲשֵׂה שֶׁכְּתוּב בְּפִרְשֶׁת
'וְהָ הִכָּה כָּל בְּכוֹר', הַזִּכִּיר שֶׁם מִכַּת הַבְּכוֹרוֹת, וְלֹא
הַזִּכִּיר הַשְּׁפָטִים הָאֵלֶּה שֶׁהָיוּ בִּאֲלֵהֶם, כִּי לְמִיתַת

א. כְּדִכְתִּיב (שם) 'וְעַבְדֵּי בָּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הִזָּה
וְהִפְתִּי כָּל בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל
אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה'.'
ב. מִהַמִּשְׁךְ דְּבָרֵינוּ רָבִינוּ נִרְאָה שֶׁבִּיאָתָם לְשֶׁם בְּבוֹקֵר
הִיתָה כְּדֵי לְקַבֵּר שֶׁם אֶת הַבְּכוֹרוֹת שִׁמְחוּ בְּאוֹתוֹ,
לִילָה. וְזֶה לְשׁוֹן הַתּוֹלְדוֹת יִצְחָק, שְׁבֵתִי קְבוּרַת שִׁלְהָם,

שְׁעֵבְרָה הַמִּפְּתָה, וְלֹא יִרְצוּ עוֹד לְשַׁלַּח אֶת
יִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ שֶׁעָשׂוּ בְּכָל שָׁאֵר הַמִּפְּתוֹת.
לָכֵן בָּא הַפְּתוּב וְתָרַן, שְׁלֹא הָיָה
מָקוֹם לַחֲשֹׁשׁ זֶה, שֶׁהָרִי בִּבְקָר
פְּשִׁיעָאֵי יִשְׂרָאֵל, הָיָה לָהֶם לִקְבֹר
מִתֵּיהֶם בַּתּוֹעֲבוֹת שְׁלָחָם, וְאִזּוּ הָיוּ
מִרְגִּישִׁים בְּמִפְתַּת אֱלֹהֵיהֶם, וְאִם כֵּן,
נִקְרָא שְׁעַת הַמִּפְּתָה מִמֶּשׁ, וְלֹא הָיָה
אֲפָשָׁר שִׁיחֲזֹרוּ מִלְּשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל.

וְהִנֵּה הַפְּסוּק הַקּוֹדֶם אָמַר (במדבר לג, ג)
'מִמַּחֲתֵּר הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי כָּל מִצְרִים'. וְקִשָּׁה,
בְּשִׁלְמָא אִם הָיָה מִמֵּתִין לִבְקָר עַד שִׁיחֲזִיחַ
לְעֵינֵי הָעוֹלָם, נִיחָא. אֲבָל לְעֵינֵי כָּל מִצְרִים
הָיָה מִתְקִים אָף בַּלִּילָה, שֶׁהָרִי פָּלַם
טְרוּדִים בְּמִפְתַּת בְּכוֹרֵיהֶם, וְהָיוּ מִתְחַזְּקִים
עַל הָעָם כְּדֵי שִׁיעָצֹאוּ, וְאִדְרָבָא, לְהַמְתִּין
לִבְקָר הָיָה לוֹ לְחוֹשׁ פֶּן יִחָזֵק לָבָם הוּאִיל

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

אז, היו כל המצריים רואים את היציאה.
וְאִדְרָבָא יֵשׁ לּוֹמֵר סִבְרָא שְׁעָדִיף הִיָּה שִׁיעָצֹאוּ
בַּלִּילָה, שֶׁהָרִי לְהַמְתִּין לִבְקָר, הָיָה לוֹ
לְהַקְבִּיחַ חֹשֶׁשׁ - לְחוֹשׁוֹשׁ, פֶּן שׁוּב יִחָזֵק לָבָם
שֶׁל הַמִּצְרִיִּים בְּבוֹקֵר, הוּאִיל שֶׁאִזּוּ כִּבְר עֲבָרָה
הַמִּפְּתָה, וְלֹא יִרְצוּ עוֹד לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל,
כִּמּוֹ שֶׁעָשׂוּ בְּכָל שָׁאֵר הַמִּפְּתוֹת, שֶׁבִּשְׁעַת
הַמַּכָּה הִתְרַצוּ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכִשְׁעֵבְרָה
הַמַּכָּה שׁוּב הִקְשׁוּ אֶת לָבָם וְלֹא שִׁילְחוּם.

בוקרו של חמשה עשר בניסן נחשב לזמן מכת האלילים

לָכֵן בָּא הַפְּתוּב וְתָרַן, שֶׁבִּמְכַת בְּכוֹרוֹת,
לֹא הָיָה מָקוֹם לַחֲשֹׁשׁ זֶה - שֶׁהַמִּצְרִיִּים יִחֲזֹרוּ
בָּהֶם, שֶׁהָרִי בִּבְקָר פְּשִׁיעָאֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרִים, הָיָה לָהֶם לִמְצָרִים, לִקְבֹר אֶת
מִתֵּיהֶם בַּתּוֹעֲבוֹת - בְּכַתִּי הַעֲבוּדָה זֹרָה
שְׁלָחָם, וְאִזּוּ הָיוּ מִרְגִּישִׁים - רֹאִים בְּמִפְתַּת
אֱלֹהֵיהֶם. וְאִם כֵּן, נִקְרָא גַם הַבּוֹקֵר שְׁעַת
הַמִּפְּתָה מִמֶּשׁ, כִּיּוֹן שֶׁאִזּוּ נֹדַע לָהֶם שֶׁהוּכּוּ
אֱלֹהֵיהֶם וְהָיוּ טְרוּדִים בָּכֶן, וְלֹא הָיָה אֲפָשָׁר
שִׁיחֲזֹרוּ בָּהֶם מִלְּשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ שֶׁלֹּא
הָיוּ חוֹזְרִים בָּהֶם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה בִּשְׁעָה
שֶׁהוּכּוּ בְּכוֹרֵיהֶם.⁷

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

הַמִּפְתָּן, וְאִזּוּ יִדְעוּ כִּי מִכְתָּם וּמִכַּת פְּסִילֵיהֶם הִתְּהַלְּךְ
הַשָּׁמַיִם וְכוּ'. ד. לִשׁוֹן הַפְּסוּק, 'יִסְעוּ מִרְעֻמֶּסֶס
בַּחֲדָשׁ הָרָאשׁוֹן בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הָרָאשׁוֹן
מִמַּחֲתֵּר הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה לְעֵינֵי כָּל
מִצְרִים'. ה. וְרֹאֵה בַּפְּנִים יִפּוֹת (פְּסוּק ד) שִׁיִּישֵׁב
בְּאֹפֶן אַחֵר, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְכַאֵן כְּתִיב 'לְעֵינֵי כָּל מִצְרִים'

דקדוק בלשון הפסוק 'ממחרת הפסח יצאו בני ישראל' וגו'

וְהִנֵּה הַפְּסוּק הַקּוֹדֶם (במדבר לג, ג) אָמַר
'מִמַּחֲתֵּר הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיָד רָמָה
לְעֵינֵי כָּל מִצְרִים', וּמִשְׁמַע מִלְּשׁוֹן הַפְּסוּק,
שֶׁהִטְעַם שֶׁהַקְבִּיחַ הוּצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרִים רַק בְּיוֹם 'מִמַּחֲתֵּר הַפֶּסַח', הוּא כְּדֵי
שֶׁתִּהְיֶה יִצִּיאָה זֶה לְעֵינֵי כָּל מִצְרִים'. וְקִשָּׁה,
שֶׁבְּשִׁלְמָא אִם הָיָה מִמֵּתִין הַקְבִּיחַ לִיצִיאַת
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרִים לִבְקָר, עַד שִׁיחֲזִיחַ לְעֵינֵי כָּל
הָעוֹלָם - בְּשִׁבְלֵי שֶׁכָּל אוֹמוֹת הָעוֹלָם יִרְאוּ
אֶת נִיִּסֵּי יִצִּיאַת מִצְרִים, נִיחָא - מוֹבֵן הַדְּבַר
שֶׁהַקְבִּיחַ לֹא רָצָה לְהוּצִיאֵם בַּלִּילָה, שֶׁאִזּוּ כָּל
אוֹמוֹת הָעוֹלָם יִשְׁנִים, וְלֹא הָיוּ רֹאִים אֶת
הַיִּצִּיאָה, וְעַל כֵּן הִמְתִּין עַד שִׁיאִיר הַיּוֹם,
שִׁירָאוּ גַם הֵם אֶת הַיִּצִּיאָה. אֲבָל 'לְעֵינֵי כָּל
מִצְרִים', הָרִי הָיָה מִתְקִים אָף בַּלִּילָה, שֶׁהָרִי
פָּלַם - כָּל הַמִּצְרִיִּים הָיוּ נִעְוָרִים בְּאוֹתוֹ לִילָה,
וְטְרוּדִים בְּמִפְתַּת בְּכוֹרֵיהֶם, וְהָיוּ מִתְחַזְּקִים -
מִפְּצִירִים עַל הָעָם - עַם יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי שִׁיעָצֹאוּ
מִהֵר מִמִּצְרִים, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יב, לג)
'וְתִחָזֵק מִצְרִים עַל הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלַּחם מִן
הָאֶרֶץ'. וְאִם כֵּן אָף אִם הָיוּ יִשְׂרָאֵל יוֹצִיאִים

הבכורות חרדו בלילה ההוא, והשפטים אשר נעשו
באלהיהם, לא נודעו עד למחר שבאו לבית תועבותם
וראו בהם שפטים. כענין שכתוב באלהי פלשתים, על
שעכבו הארון אצלם (שמואל א' ה, ג) וישיכמו
אשדודים ממחרת והנה דגון נופל לפניו ארצה, וכתוב
(שם פסוק ד), 'וראש דגון ושתי כפות ידיו כרותות אל

שֶׁבְכָאן מִיִּירִי שְׁעֵשָׂה שְׁפָטִים
בְּאַלְהֵיהֶם, וּמִכָּאן מוֹכַח שֶׁהוּא רָם עַל
כָּל רָמִים. וְכֵן בְּפֶרֶשֶׁת בְּשַׁלַּח (שם יד, ח)
כְּתִיב 'בֵּיד רָמָה', מִשּׁוּם דִּהְתָּם נְמִי
מִיִּירִי שִׁיחֲזְרוּ לִפְנֵי בַּעַל צָפֹן, שֶׁנֶּשְׂאָר
מִכָּל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם כְּדִי לְהַטְעוֹתָם (רש"י
שם פסוק ב).

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה שִׁינְגִּישׁוּ אֶף
בְּמִכָּה זֶה לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִשּׁוּם הָכִי
הַמְתִּין יִצְיָאָתָם עַד הַבֹּקֶר, וְזֶהוּ הַטָּעַם
לְסְמִיכוֹת מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ.
וְאֵתִי שְׁפִיר נְמִי מָה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב
'בֵּיד רָמָה', וּבִשְׂאָר מְקוֹמוֹת
כְּתִיב 'בֵּיד חֲזָקָה' (שמות יג, ט ועוד). לְפִי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

וְהַטָּעַם לְשִׁינוֹי הַלְשׁוֹן בֵּין הַפְּסוּקִים הוּא,
כִּי שֶׁבְכָאן בְּכַרְשִׁיתָנוּ, מִיִּירִי בְּמָה שִׁיִּצְאוּ
יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי שְׁעֵשָׂה הַקְּב"ה שְׁפָטִים
בְּאַלְהֵיהֶם וְאִיבָדָם, וּמִכָּאן מוֹכַח שֶׁהַקְּב"ה
הוּא רָם עַל כָּל רָמִים - עַל כָּל הַמִּתְגַּאֲסִים,
שֶׁהֵם הָאֱלִילִים, וְהוּא יִתְבָּרֵךְ שׁוֹלֵט וּמוֹשֵׁל
עֲלֵיהֶם, וְלֹהֵם אֵין שׁוֹם כַּח. וְלִכֵּן נִקְטָה הַכְּתוּב
'בֵּיד רָמָה' שֶׁהוּא לְשׁוֹן רוֹמְמוֹת וְאִלוּהוֹת.

וְכֵן מַחֲמַת טַעַם זֶה, בְּפֶרֶשֶׁת בְּשַׁלַּח לִפְנֵי
קְרִיעַת יָם סוּף כְּתִיב (שם יד, ח) 'וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
יִצְאִים בֵּיד רָמָה', וְלֹא כְּתוּב שֶׁם 'בֵּיד
חֲזָקָה', מִשּׁוּם דִּהְתָּם נְמִי מִיִּירִי בְּמָה
שֶׁהַקְּב"ה צִוָּה לְמַשָּׁה, שִׁיחֲזְרוּ יִשְׂרָאֵל
לְחַנוֹת לִפְנֵי בַּעַל צָפֹן - שֶׁם עֲבֹדָה זֹרָה,
שֶׁהוּא לְבָדוּ נֶשְׂאָר מִכָּל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם, וְלֹא
נֶאֱבַד בְּשַׁעַת מַכַּת בְּכוֹרוֹת, כְּדִי לְהַטְעוֹתָם -
לְהַטְעוֹת אֶת הַמִּצְרַיִם לְרֹדֶף אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל,
שִׁיחֲשָׁבוּ שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁלֹּא נֶאֱבַד כֶּשֶׁר הָאֱלִילִים,
כֵּן יֵשׁ בְּכוּחוֹ לְעֹזֹר לָהֶם וּלְנִצָּח אֶת יִשְׂרָאֵל
(רש"י שם פסוק ב).¹ וְאַחֲרֵי כֵן הִתְבָּרַר שֶׁאֵין
בְּכוּחוֹ מְאֹמָה וְהַקְּב"ה הוּא רָם עַל כָּל
רָמִים.

וְעוֹד, שֶׁלִּכְךָ לֹא הוּצִיאָם הַקְּב"ה בְּשַׁעַת
הַמַּכָּה עֲצָמָה בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא רָצָה, שִׁינְגִּישׁוּ הַמִּצְרַיִם אֶף
בְּמִכָּה זֶה - שֶׁל אֲבָדוֹן הָאֱלִילִים, לְעֵינֵי
יִשְׂרָאֵל - כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל עֲדִיין נִמְצָאִים בְּמִצְרַיִם
וְרוֹאִים בְּמַפְלַתָם וּיִתְבָּזוּ לְעֵינֵיהֶם, וּמִשּׁוּם
הָכִי הַמְתִּין הַקְּב"ה אֶת יִצְיָאָתָם מִמִּצְרַיִם,
עַד הַבֹּקֶר, עַתָּה שֶׁהִרְגִּישׁוּ הַמִּצְרַיִם בְּמַכַּת
הָאֱלִילִים, כְּדִי שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִרְאוּ כִּיִּצַּד נֹדַע
לְמִצְרַיִם מִמַּכַּת הָאֱלִילִים.

וְזֶהוּ הַטָּעַם לְסְמִיכוֹת מִקְרָאוֹת - פְּסוּקִים
הַלָּלוּ, שֶׁלִּכְךָ הוּצִיאָם 'מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח', וְלֹא
בְּלַיְלָה אֶף שֶׁהִיא 'לְעֵינֵי מִצְרַיִם', מִשּׁוּם
שֶׁרָצָה לְהַמְתִּין לְבוֹקֶר שִׁיבֹאוּ לְקַבֵּר אֶת
מֵתֵיהֶם, וּיִתְגַּלֶּה לָהֶם שֶׁהִכָּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם,
וְרָצָה שֶׁגַּם זֶה יִהְיֶה לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל.

¹ יד רמ"ה נאמר על ביטול עבודה זרה

וְכֹזֶה אֵתִי שְׁפִיר נְמִי - מוֹכֵן גַּם כֵּן, מָה
שֶׁכָּאן אָמַר הַכְּתוּב 'יִצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּיד
רָמָה', וְאִילוּ בִשְׂאָר מְקוֹמוֹת (שמות יג, ט ועוד)
כְּתִיב בְּעֵינֵי יִצְיָאָתָם מִצְרַיִם 'בֵּיד חֲזָקָה'.

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

שֶׁבְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיג, ד) 'רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה'',
אֶל תִּקְרִי גּוֹיִם' אֶלֶּא 'גּוֹיִם', אֶלֶּא שְׂרֵי מַלְכִּים וְרוֹזְנוֹתֵם
שֶׁהֵם מִתְגַּאֲסִים בְּמִרּוֹם מִפְּנֵי גִּבּוּרָתָם.² לְשׁוֹן
הַפְּסוּקָה, 'וְיִחְזָק ה'' אֶת לֵב פְּרָעָה מִלִּפְנֵי מִצְרַיִם וְיִחְדָּף
אֲחֵרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בֵּיד רָמָה'.
ח. לְשׁוֹן רִש"י, 'לִפְנֵי בַּעַל צָפֹן', הוּא נֶשְׂאָר מִכָּל
אֱלֹהֵי מִצְרַיִם, כְּדִי לְהַטְעוֹתָם, שִׁיִּאֲמָרוּ קִשָּׁה יִרְאֵתָם.
וְעַלֹּי פִּירֵשׁ אִיּוֹב (אִיּוֹב יב, כג) 'מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם
וְיֹאבֵדָם'. וְכֵן הוּא בְּמִדְרַשׁ (שמו"ר טו, טו).

וְכֵן, אֶף עַל פִּי שֶׁכֶּבֶר עֲבָרָה הַמַּכָּה שֶׁכֶּבֶר הִיא בַּחֲצִי
הַלַּיְלָה, וּבִאֲמַת חֲזָרוּ גַּם בְּמִכָּה זֶה, כְּדִכְתִּיב (שמות יד,
ה) 'מָה זֹאת עֲשִׂינוּ כִּי שִׁלַּחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל', אֶלֶּא כִּי
שֶׁהִיא קוֹדֵם קְבוּרָה הוּי כְּשַׁעַת מַכָּה, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנְיָנוּ
(אבות פ"ד מ"ח), אֶל תִּנְחַמְהוּ בְּשַׁעַת שְׁמָתוֹ מוֹטֵל
לִפְנֵינוּ, לִכְךָ לֹא חֲזָרוּ עֲדִיין.³ לְשׁוֹן מִדְרַשׁ
אוֹתוֹת דְּרָבִי עֲקִיבָא (אבות מ, ו) וּמִנִּין שֶׁנֶּקְרָא רָם וְנֶשְׂאָ,
שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז, טו), 'כֹּה אָמַר רָם וְנֶשְׂאָ'. וּמִפְּנֵי מָה
נֶקְרָא 'רָם וְנֶשְׂאָ', מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָם עַל כָּל רָמִים

אֶפְסָר שְׁבַשְׁלֶשֶׁת יָמִי אֶפְלָה יַעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל
חֲפוּשׁ זֶה, וְהָלֹא כָּלָם הָיוּ אֲבָלִים וְחֲפוּיִי
רֹאשׁ עַל קְרוֹבֵיהֶם וְעַל אַחֵיהֶם שְׁמָתוֹ, כִּי
אֲרָבְעָה חֻלְקִים מָתוּ בְּשִׁלְשָׁה יָמִי אֶפְלָה.
וַיֵּשׁ לֹמֶר, דְּאִיתָא בְּשִׁלְחֹן עֲרוּךְ יוֹרָה
דְּעָה סִימֵן שְׁמ"ה (ס"ה), כֹּל
הַפּוֹרְשִׁים מִדְּרָכֵי צָבוֹר וּפּוֹרְקִים עַל
מְצוֹת מַעַל צִנְאָרָם, וְאִין נִכְלָלִים

אֲבָל יִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם דִּין שְׁמִים
בְּשִׁמְחָה, בְּשִׁמְתוֹ קְרוֹבֵיהֶם,
שְׁנֵאמֶר (שם י, כג) 'וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר
בְּמוֹשְׁבָתָם', וְקִשָּׁה, מָהוּ 'בְּמוֹשְׁבָתָם', הָיָה
לֹ לֹמֶר 'הָיָה אֹר', וְתוֹ לֹא. וַיֵּשׁ לֹמֶר,
שְׁפָא לְתַרְנִן מָה שְׁקִשָּׁה עַל דְּרוֹשׁ רַבּוֹתֵינוּ
זְכוּרָנָם לְבִרְכָּה (שְׁמו"ר יד, ג), שְׁבַשְׁלֶשֶׁת יָמִי
אֶפְלָה חֲפָשׁוּ יִשְׂרָאֵל בְּבֵית הַמִּצְרִיִּים, וְאִיד

פסוק 'ולכלל בני ישראל' היה אור במושבבתם.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

שְׁאִיד אֶפְסָר, שְׁבַשְׁלֶשֶׁת יָמִי אֶפְלָה וַיַּעֲשׂוּ
יִשְׂרָאֵל חֲפוּשׁ זֶה, וְהָלֹא כָּלָם - כֹּל יִשְׂרָאֵל הָיוּ
אֲבָלִים וְחֲפוּיִי רֹאשׁ - עֲטוּפֵי רֹאשׁ^ט, עַל
קְרוֹבֵיהֶם וְעַל אַחֵיהֶם שְׁמָתוֹ, כִּי אֲרָבְעָה
חֻלְקִים מִתּוֹךְ חֲמֵשֶׁה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מָתוּ
בְּשִׁלְשָׁה יָמִי אֶפְלָה - יָמִי הַחוּשֹׁךְ, וְכִיּוֹן שֶׁהָיוּ
טְרוּדִים בְּאֲבִילוֹתָם, בּוֹדָאִי לֹא הָיָה לָהֶם פְּנָאִי
לְהִכְנֵס בְּבֵית שֶׁל אָדָם אַחֵר וּלְחַפֵּשׁ מִטְמוּנֵיוֹ.

אין להתאבל על מיתת רשעים ולכך יכלו לחפש האצורות בבתי מצרים

וַיֵּשׁ לֹמֶר, עַל פִּי מָה דְּאִיתָא בְּשִׁלְחֹן
עֲרוּךְ יוֹרָה דְּעָה סִימֵן שְׁמ"ה (ס"ה)^ט, כֹּל
הַפּוֹרְשִׁים מִדְּרָכֵי הַצָּבוֹר שֶׁמַּהֲלָכִים בָּהֶם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, וּפּוֹרְקִים עַל מְצוֹת מַעַל צִנְאָרָם
- שְׁאִין מְקִימִים הַמְצוֹת, וְאִין נִכְלָלִים

ישראל לא התאבלו על מיתת הרשעים בשלושת ימי האפילה
אֲבָל^ט יִשְׂרָאֵל קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם דִּין שְׁמִים
בְּשִׁמְחָה, בְּשִׁמְתוֹ קְרוֹבֵיהֶם בְּשִׁלּוּשֶׁת יָמִי
הָאֶפִילָה שְׁבִימִי מִכַּת חוּשֶׁךְ (מְכִילְתָּא בְּשִׁלְחָה,
פְּתִיחַתָּא ד"ה ויסב). שְׁנֵאמֶר בְּמִכַּת חוּשֶׁךְ (שם י,
כג) 'וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבָתָם'^ט.
וְקִשָּׁה, מָהוּ שְׁנֵקֵט הַפֶּסוֹק 'בְּמוֹשְׁבָתָם', הָיָה
לֹ לֹמֶר 'וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר', וְתוֹ לֹא^ט.

אין יכלו ישראל לחפש בבתי המצריים הרי היו טרודים במיתתם
וַיֵּשׁ לֹמֶר, שֶׁהַפֶּסוֹק בָּא לְתַרְנִן בּוֹזָה, מָה
שְׁקִשָּׁה עַל הַדְּרוֹשׁ - הַדְּרוּשָׁה שֶׁדְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ
וַיֵּשׁ בְּמַדְרֵשׁ (שְׁמו"ר יד, ג), שְׁבַשְׁלֶשֶׁת יָמִי אֶפְלָה
חֲפָשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַכֹּלִים הַיִּקְרִים שֶׁהָיוּ טְמוּנִים
בְּבֵית הַמִּצְרִיִּים, כְּדִי שִׁדְעוּ לְשֹׁאֵל אוֹתָם
מִהַמִּצְרִיִּים כְּשִׁיבְּצוֹ מִמִּצְרַיִם^ט. וַיֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת,

צִיּוּנִים וּמִקְזָרוֹת

וְהָיוּ רֹאשֵׁי בֵּהן כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁמָלוֹת, אִם הָיוּ אוֹמְרִים
אִין לָנוּ לְהַשְׁאִיל לָכֶם, הָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְהֵן הָרִי הוּא
בְּמָקוֹם פְּלוּנִי. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הָיוּ הַמִּצְרִיִּים אוֹמְרִים, אִם הָיוּ
אֵלֹ רּוֹצִים לְשַׁקֵּר בְּנוֹ, הָיוּ נוֹטְלִין אוֹתָן בִּימֵי הַחוּשֶׁךְ וְלֹא
הָיוּ מְרַגִּישִׁין, שֶׁהָיוּ רָאוּ אוֹתָן כְּבָר, אַחֵר שְׁלֹא נִגְעוּ חוּץ
מִדַּעְתָּנוּ, כְּמוֹ כֵּן לֹא יַחְזִיקוּ, וְהָיוּ מִשְׁאִילִין לְהֵן, לְקִיּוֹן מָה
שְׁנֵאמֶר (בְּרַאשִׁית טו, יד) 'אַחֲרֵי כֵן יֵצֵאוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל'. הָדָא
הוּא דְּכֹתִיב 'וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר' וְגו', 'בְּאַרְץ גּוֹשֶׁן'
לֹא נֵאמַר, אֲלֵא 'בְּמוֹשְׁבָתָם', שֶׁכֵּל מָקוֹם שֶׁהָיָה יְהוּדֵי נִכְנָס
הָיָה אֹר נִכְנָס, וּמֵאִיר לֹ מָה שֶׁבַחֲבוּת וּבְחִיבוּת
וּבְמִטְמוּנוֹת. יֵד. הָאֲבָל חֵיִיב לְעֲטוּף אֶת רֹאשׁוֹ,
כְּמִבּוֹאֵר בְּמוֹעֵד קֹטֵן (טו, א), וְרֹאֵה הַשּׁוֹלְחָן עֲרוּךְ (י"ד) סִימֵן
שְׁפ"ס (א), דְּהָיוּנוּ שִׁיכְסָה אֶשְׁוֹ וּפְנֵיו בְּטָלִית אוּ בְּסוּדָר,
וַיַּחְזִיר קִצְתּוֹ עַל פִּיו וְעַל רֹאשׁ הַחוּטָם. נִלְמַדוּ כֵּן מִלְשׁוֹן
הַפֶּסוֹק (אַסְתֵּרוֹ ו, יב), 'וְהָמָן נִדְּחָה אֶל בֵּיתוֹ אֲבָל וְחֲפוּי רֹאשׁ',
רֹאֵה ב"י (י"ד שם). טו. לְשׁוֹן הַשּׁוֹלְחָן עֲרוּךְ, כֹּל

ט. עַד כָּאֵן בִּיאַר רַבִּינוּ מָה שְׁאֵמֶר הַכְּתוּב 'וּמִצְרַיִם
מִקְבְּרִים' שֶׁהָיוּ טְרוּדִים בְּאֲבָלָם, וְעַמְכִּשׁוּ מוֹסִיף לְבֹאֵר,
שֶׁאֲצֵל יִשְׂרָאֵל הָיָה לְהִיפֹךְ, שֶׁהָיוּ שֹׁמְחִים בְּאִיבּוֹד הַרְשָׁעִים
שִׁבְחָם, וְלֹא הִצְטַעְרוּ מִתַּחַתָּם. י. לְשׁוֹן הַמְכִילְתָּא,
'וְחֲמוּשִׁים עָלֶי' (שְׁמוֹת יג, יח) אַחַד מִחֲמִשָּׁה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים,
אֶחָד מִחֲמִשִּׁים. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, אֶחָד מִחֲמֵשׁ מֵאוֹת. רַבִּי
נְהוֹרַאי אוֹמֵר וְכו', אֲלֵא שְׁמָתוֹ הִרְבָּה מִיִּשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם,
וְאִמְתִּי מָתוּ, בְּשִׁלְשֶׁת יָמִי אֶפִילָה, שְׁנֵאמֶר (שם י, כג) 'לֹא
רָאוּ אִישׁ אֶת אַחֵר, שֶׁהָיוּ קוֹבְרִים מִתֵּיהֶם, וְהוֹדְרוּ וּשְׁבַחוּ
לְהַקְבִּיָּה, שֶׁלֹא רָאוּ אוֹיְבֵיהֶם וּשְׁשׁוּ בְּמִפְלָתָם.
י. לְשׁוֹן הַפֶּסוֹק, 'לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אַחֵר' וְלֹא קָמוּ אִישׁ
מִמְּחֻתּוֹ שֶׁלֶשֶׁת יָמִים וְלִכְלֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבָתָם'.
יב. רֹאֵה בְּמַדְרֵשׁ רַבֵּה שֶׁהוּבָא בְּסִמּוּךְ, מָה שֶׁדְּרָשׁוּ בְּלִשׁוֹן
הַכְּתוּב 'בְּמוֹשְׁבָתָם'. יג. לְשׁוֹן הַמַּדְרֵשׁ, וּבְשִׁלּוּשֶׁת
יָמִי אֶפִילָה, נִתֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֵן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם
וְהַשְׁאִילוֹם, שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל נִכְנָס לְתוֹךְ בְּתִיָּהן שֶׁל מִצְרַיִם,

מָאֵד כִּי 'בְּאֶבֶד רָשָׁעִים רָנָה' (משלי יא, י).
וּבְיָמִים קְדָמוֹנִים הָיוּ עוֹשִׂים מוֹשְׁבוֹת
וּמַעֲמָדוֹת בְּחִזְרָתָם מִן הַקֶּבֶר
(בכא בתרא ק, ב), וְלָכֵן אָמַר הַכְּתוּב, כִּי
יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ עוֹשִׂים הַמוֹשְׁבוֹת בְּאֶבְלוֹת
עַל אַחֵיהֶם, אֶלָּא 'וְלִכְלֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה
אוֹר בְּמוֹשְׁבָתָם', בְּעֵת שֶׁהָיָה לָהֶם
לַעֲשׂוֹת הַמוֹשְׁבוֹת, הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה.

בְּכָלל יִשְׂרָאֵל, אֵין אוֹנְנִין עֲלֵיהֶם, וְאֵין
מִתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם. אֶלָּא אַחֵיהֶם וְשָׂאֵר
קְרוֹבֵיהֶם לּוֹבְשִׁים לְבָנִים וּמַתְעַטְפִּים
לְבָנִים, וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים וְשִׂמְחִים. וְאִף
אִלּוּ שָׁמְתוּ, טַעַם מִיתָתָם הָיָה מִפְּנֵי
שֶׁלֹא הָיוּ רוֹצִים עַל מִצְוֹת וּלְהַפְלִיל
בְּכָלל יִשְׂרָאֵל, וּלְפִיכָךְ קְרוֹבֵיהֶם לֹא
הִתְאַבְּלוּ עֲלֵיהֶם, אֶלָּא אֲדָרְבָּא, שִׂמְחוּ

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

וּבְיָמִים הַקְּדָמוֹנִים, הָיוּ מְלוֹי הַמֶּת
עוֹשִׂים מוֹשְׁבוֹת וּמַעֲמָדוֹת - הוֹלְכִים מַעַט
וְיוֹשְׁבִים, שְׁבַע פַּעַמִּים, כְּדִי לִנְחֵם אֶת
הָאֲבֵלִים, או כְּדִי לַהֲרֹבוֹת בַּצֶּרַע עַל הַמֶּת,
בְּחִזְרָתָם מִן הַקֶּבֶר (כ"ב ב, פ'). וְלָכֵן אָמַר
הַכְּתוּב, כִּי יִשְׂרָאֵל בְּמַצְרִים, לֹא הָיוּ עוֹשִׂים
הַ'מוֹשְׁבוֹת' בְּאֶבְלוֹת עַל אַחֵיהֶם שְׁמָתוֹ
בְּשִׁלּוּשֵׁת יָמֵי הָאֲפִלָּה, אֶלָּא אֲדָרְבָּא, וְלִכְלֹ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבָתָם, כְּלוֹמַר,
בְּעֵת שֶׁהָיָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת הַמוֹשְׁבוֹת כְּשִׁחְזְרוּ
מִקְבוֹרֵתָם, הָיְתָה לָהֶם אוֹרָה וְשִׂמְחָה, לְפִי
שִׂמְחוּ עַל מִיתַת הַרְשָׁעִים שְׁבִינֵיהֶם. וְלְפִי
שֶׁהָיוּ שִׂמְחִים וְלֹא הִתְאַבְּלוּ עַל מִיתַת
הַרְשָׁעִים, הָיוּ יְכוּלִים לַחֲפֹשׁ בְּבִתֵּי הַמַּצְרִיִּים
אֶת כְּלֵיהֶם וּבִגְדֵיהֶם, שִׁיּוּכְלוּ לְשׂוֹאֵל אוֹתָם
מֵהֶם כְּשִׁיצְאוּ מִמַּצְרִים.^{יז}

בְּכָלל יִשְׂרָאֵל, כִּשְׁהֵם מִתִּים, קְרוֹבֵיהֶם אֵין
אוֹנְנִין - אֵינֶם נוֹהֲגִים דִּינֵי אֲנִינּוֹת בְּיוֹם הַמִּיתָה
עֲלֵיהֶם, וְאֵין מִתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם - אֵינֶם נוֹהֲגִים
עֲלֵיהֶם דִּינֵי אֲבִילוֹת בְּשַׁבַּעַת יָמִים הָרִאשׁוֹנִים,
וּבְשָׂאֵר דִּינֵי הָאֲבִילוֹת. אֶלָּא אַחֵיהֶם שֶׁל מִתִּים
אִלּוּ, וְשָׂאֵר קְרוֹבֵיהֶם, לּוֹבְשִׁים בְּגָדִים לְבָנִים
וּמַתְעַטְפִּים בְּבִגְדִים לְבָנִים, לַהֲרֹאוֹת שִׁיּוֹם
מִיתָתָם הוּא כְּמוֹ יוֹם טוֹב בְּשִׁבְלֵם, וְאוֹכְלִים
וְשׁוֹתִים וְשִׂמְחִים.

וְאִף אִלּוּ, רַשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמְתוּ בְּשִׁלּוּשֵׁת יָמֵי
הָאֲפִלָּה, טַעַם מִיתָתָם הָיָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הָיוּ
רוֹצִים לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם עַל מִצְוֹת, וְלִהְיוֹת בְּכָלל
יִשְׂרָאֵל, וּלְפִיכָךְ קְרוֹבֵיהֶם לֹא הִתְאַבְּלוּ
עֲלֵיהֶם, אֶלָּא אֲדָרְבָּא, שִׂמְחוּ מָאֵד בְּמִיתָתָם, כִּי
'בְּאֶבֶד רָשָׁעִים רָנָה' (משלי יא, י) - כִּשְׁהַרְשָׁעִים
מִתִּים יֵשׁ לְשִׁמּוֹת וּלְשִׁבַח לְהַקְבֵּה^{יח}.

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

רָנָה'. יז. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
בִּיהוּדָה בְּרֵאשׁוֹנָה לֹא הָיוּ פּוֹחֲתִין מִשְׁבַּע מַעֲמָדוֹת
וּמוֹשְׁבוֹת לָמֶת, כְּגוֹן עֲמָדוֹ יִקְרִים עֲמָדוֹ שְׁבוּ יִקְרִים
שְׁבוּ. וְזֶה לְשׁוֹן הַרְשָׁבִים (ד"ה מִשְׁבַּע), בְּחִזְרָתָן מִן
הַקֶּבֶר, הוֹלְכִין מַעַט וְיוֹשְׁבִין, לִנְחֵם הָאֲבֵל, או לַהֲרֹבוֹת
צֶרַע עַל הַמֶּת שְׁמָת, וּלְהַרְבוֹת בְּכִכִּי, וּלְתַת אִישׁ אֶל
לְבוֹ לְשׁוֹב בְּתִשְׁבוֹתָהּ, כִּי חֵיִי הָאָדָם הַבֵּל, וְעוֹמְדִין
וְהוֹלְכִין מַעַט, וְחֹזְרִין וְיוֹשְׁבִין מַעַט, כֵּךְ עוֹשִׂין שְׁבַעַת
פַּעַמִּים. וְכֵן הוֹזְכַּר עֲנִין עֲשִׂית מַעֲמָד וּמוֹשֵׁב, בְּמִשְׁנָה
בְּמִגִּילָה (כג, ב). אִמֵּת מֵאֲמַר ב פֶּרֶק ל).

יח. תְּמִצִּית הַדְּרוֹשׁ: א. בִּיאוֹר הַפְּסוֹק 'מַצְרִים'
מִקְבְּרִים אֶת אֲשֶׁר הִכָּה ה' בָּהֶם כֹּל בְּכוֹר וּבִלְוֵיהֶם

הַפּוֹרְשִׁים מִדְּרָכֵי צָבוֹר, וְהֵם הָאֲנָשִׁים שִׁפְרוּקוֹ עוֹל
הַמִּצְוֹת מִעַל צוֹאֵרָם, וְאֵין נִכְלָלִים בְּכָלל יִשְׂרָאֵל
בְּעִשְׂיָתָם, וּבִכְבוֹד הַמוֹעֲדוֹת וְיִשְׁיבַת בְּתֵי כְּנִסְיֹת
וּבְתֵי מִדְּרָשׁוֹת, אֶלָּא הָיוּ כְּבִנֵּי חוֹרִין לַעֲצֻמָּן כְּשָׂאֵר
הָאוֹמֹת, וְכֵן הַמוֹמְרִים וְהַמוֹסְרִים, כֹּל אִלּוּ אֵין אוֹנְנִים
וְאֵין מִתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם, אֶלָּא אַחֵיהֶם וְשָׂאֵר קְרוֹבֵיהֶם
לּוֹבְשִׁים לְבָנִים וּמַתְעַטְפִּים לְבָנִים, וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִים
וְשִׂמְחִים. וּמִקּוֹר הַהִלְכָה, בְּמִסְכַּת שְׁמַחוֹת (פ"ב, ה"ח).
טז. לְשׁוֹן הַפְּסוֹק, 'בְּטוֹב צִדִּיקִים תִּעֲלֶץ קְרִיָּה וּבְאֶבֶד
רָשָׁעִים רָנָה'. וְרֹאה בְּלוֹשׁ (ו"ד ש"ה) שֶׁהָיָה
פְּסוֹק זֶה בְּטַעַם דִּין הַשׁוֹרֵעַ שִׁישׁ לְשִׁמּוֹת בְּמִיתַת
הַרְשָׁעִים. וּבִסְנֵהדְרִין (קג, ב) אָמַר, רַשָּׁע אֲבָד מִן
הָעוֹלָם, טוֹבָה בָּאָה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּבִאֲבוֹד רַשָּׁעִים

ב

שְׁבָאֵלֹו הַמִּסְעוֹת הַחֲלִישׁוֹ כַּח הַקְּלָפֹת
הַשׁוֹכְנוֹת בַּמִּדְבָּר, 'נַחֲשׁ שָׂרָף וְעֶקְרֵב
וְצִמְאוֹן' וכו' (דברים ח, טו), וְהוֹצִיאוּ בְלָעָם
מִפִּיהֶם, שְׁהוֹצִיאוּ מִשָּׁם כָּל נִיצוּצוֹת
הַקְּדוּשׁוֹת, וְאֵלֹו הָיוּ זֻכִּים, הָיוּ מוֹצִיִּים
אוֹתָם הַנִּיצוּצוֹת בְּזִמְן מוֹעֵט, וְלִפִּי
שְׁחָטָאוֹ, הִצְרָכֹו לְהִתְעַבֵּב שָׁם זִמְן הַרְבֵּה.

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם
לְמִסְעֵיהֶם עַל פִּי ה' וְאָלָה
מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם' (במדבר לג, ב). קִשָּׁה,
מָהוּ הַכֶּפֶל. וְעוֹד, לָמָּה מִתְחַלֶּה הַקְּדִים
'מוֹצְאֵיהֶם', וְלִכְסוֹף הַקְּדִים 'מִסְעֵיהֶם'.

וַיֵּשׁ לְזִמְרָה, שִׁבְתָּבו הַמִּקְבָּלִים (עין זוהר
פרשת תרומה קנו, א; פרשת תצוה קפד, א),

פסוק 'ויכתב'
משה את
מוצאיהם
למסעיהם'
וכו'.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

ב

המסעות היו בשביל להוציא את הניצוצות הקדושות

(עין זוהר פרשת תרומה קנו, א; פרשת תצוה קפד, א),
שְׁבָאֵלֹו הַמִּסְעוֹת הַחֲלִישׁוֹ יִשְׂרָאֵל, אֶת כַּח
הַקְּלָפֹת הַשׁוֹכְנוֹת בַּמִּדְבָּר, שֶׁהֵם 'נַחֲשׁ
שָׂרָף וְעֶקְרֵב וְצִמְאוֹן' וכו', וְהוֹצִיאוּ בְלָעָם
מִפִּיהֶם, כְּלוּמָר, שְׁהוֹצִיאוּ מִשָּׁם אֶת כָּל
הַנִּיצוּצוֹת הַקְּדוּשׁוֹת - עַד שֶׁהִתְבַּטַּל כּוּחַם.
וְאֵלֹו הָיוּ יִשְׂרָאֵל זֻכִּים, לֹא הָיוּ צְרִיכִים
לְהִיּוֹת זִמְנָן רַב בַּמִּדְבָּר כִּי הָיוּ מוֹצִיִּים אוֹתָם
הַנִּיצוּצוֹת בְּמִשְׁךְ זִמְנָן מוֹעֵט, וְלִפִּי שְׁחָטָאוֹ,
הִצְרָכֹו לְהִתְעַבֵּב שָׁם זִמְנָן הַרְבֵּה עַד
שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת כָּל הַנִּיצוּצוֹת.²

דקדוקים בלשון 'מוצאיהם למסעיהם' וגו'

כתוב בפסוק (במדבר לג, ב) **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה**
אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם עַל פִּי ה' וְאָלָה
מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם. קִשָּׁה, מָהוּ הַטַּעַם שֶׁל
הַכֶּפֶל - שֶׁאָמַר 'מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם' וְשׁוּב
אָמַר 'וְאֵלֹה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם'. וְעוֹד יֵשׁ
לְהַקְשׁוֹת, לָמָּה מִתְחַלֶּה הַקְּדִים 'מוֹצְאֵיהֶם'
לִפְנֵי 'לְמִסְעֵיהֶם', וְלִכְסוֹף הַקְּדִים 'מִסְעֵיהֶם'
לִפְנֵי 'לְמוֹצְאֵיהֶם'.³

וַיֵּשׁ לְזִמְרָה, עַל פִּי מָה שִׁבְתָּבו הַמִּקְבָּלִים

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

יכולים באותן ימים להסתכל בבתי המצריים לראות
את כליהם.

א. ראה מה שכתבו בזה בעל הטורים, רבינו בחיי,
ספורנו, אלשיך, כלי יקר ואור החיים. ב. לשון
הפסוק (דברים ח, טו), 'הַמּוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא
נַחֲשׁ שָׂרָף וְעֶקְרֵב וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר אֵין מִים הַמוֹצִיא לָךְ
מִיָּם מַצֹּר הַחֲלָמִישׁ'. ג. לשון הזוהר (פרשת
תרומה), וְלֹא אֶשְׁתַּכַּח חֲרָבָא תְּקִיפָא בְּכָל עֵלְמָא בִּר
הָהוּא מַדְבָּר, דְּתַבְּרוּ חִילִּיה וְתִקְיָפִיה יִשְׂרָאֵל אֲרַבְעִים
שָׁנָה, כְּמָה דָּאֵת אָמַר 'הַמּוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל
וְהַנּוֹרָא', בְּהָהוּא מַדְבָּרָא שְׁלֵטָא סְטֵרָא אַחְרָא, וְכַעַל
כְּרַחֲיָה אֵלֹו יִשְׂרָאֵל עֲלִיהָ, וְתַבְּרוּ חִילִּיה אֲרַבְעִין שָׁנִין.
וְאֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁתַּכַּחוּ זְכָאִין בְּאִינוֹן אֲרַבְעִין שָׁנִין, הָהוּ
מַתְעַבְּרָא הָהוּא סְטֵרָא אַחְרָא מַעֲלָמָא, וּמַדְקָא אֲרַגִּינוֹ
לִיה לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כָּל אִינוֹן זְמַנִּין אֶתְתַּקֵּף הָהוּא
סְטֵרָא אַחְרָא, וְנַפְלֹו כּוֹלָהוּ תַּמָּן תַּחַת רְשׁוּתִיהָ [לֹא
נִמְצָא חֲרֻבָּה חֲזָקָה בְּכָל הָעוֹלָם, חוּץ מִהַמִּדְבָּר הָהוּא

עשה ה' שפטים', שביליה היו טרודים במיתת
הבכורים ולא ידעו מהשפטים שעשה ה' באלוהיהם,
ובבוקר באו לבית תועבתם לקבור את מותיהם וראו
שהכה הקב"ה את אלוהיהם. ב. בפסוק הקודם
נאמר 'ומחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה
לעני כל ישראל', והשייכות, שמשום שרק בבוקר
ראו מהנעשה לאלוהיהם, לכן יצאו רק למחרת כי
רצה הקב"ה שישאל יראו כיצד המצריים מרגישים
במה שנעשה לאלוהיהם. ולכן נאמר כאן 'יד רמה',
שהראה הקב"ה בזה שהוא רם על כל רמים.
ג. ביאור הפסוק 'ולכל בני ישראל היה אור
במושבותם', שרשעי ישראל מתו בשלשת ימי
אפילה, וישראל שמחו במיתתם כדין קרובי
הרשעים שאין מתאבלים עליהם, וזהו 'אור'
במושבותם' שלא עשו להם 'המושב' שעושים תמיד
בחזרה מהקבר אלא היה להם 'אורה' ושמחה'.
ומכיון שלא הצטערו ולא היו טרודים במיתתם היו

וְכִזָּה יוֹכֵן הַתָּבוֹב 'וַיִּכְתֹּב מִשָּׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם', כְּלוֹמֵר, שְׁמֹלֶת 'מוֹצְאֵיהֶם' רָצָה לוֹמַר יֵצִיאה לְמִצְרַיִם בְּפָהּ. כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ (עִירובֵין נד, א) עַל 'חַיִּים הֵם לְמִצְרַיִם' (משלי ד, כב),

זֶרַע שְׂמֵשׁוֹן הַמִּבְאֵר

מְצִיאָהּ, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ רבוּתוֹנוּ בַּגִּמְרָא (עירובין
נגז, א), עַל הַפֶּסֶק (משלי ד, כב) 'חַיִּים הֵם
לְמִצְיָאָה' - לְמִצְיָאָה בְּפֶה, וּבִפְשׁוּת
פִּירוּשׁוֹ מִלְשׁוֹן מִצְיָאָה, וְהֵינּוּ שֶׁהֵם חַיִּים
לְמִי שְׂמוּצָא אֹתָם, וְלִדְרֹשׁת הַגִּמְרָא הוּא
מִלְשׁוֹן הוּצָאָה, וְהֵינּוּ לְמִי שְׂמוּצִיא אֹתָם
בְּפִי. וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לִפְרֹשׁ אִף מֵה שֶׁכְּתוּב כֹּאן

‘מוצאיהם’ למסעיהם, שהיו ממתנינים למסעות הבאות
 וּבָזָה יוֹבֵן הַפְּתוּב וְיִכְתָּב מִשָּׁה אֶת
 מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם, בְּלִזְמֹר, שאין הכוונה
 על ‘מוצאיהם’ ו‘מסעיהם’ של ישראל, אלא
 מדבר על הניצוצות הקדושות שהוציאו
 ישראל ממקומות אלו, והיינו שְׁמֻלָּת
 מוֹצְאֵיהֶם רָצָה לִזְמֹר מלשון וציאה ומלשון

ציונים ומקורות

במדבריות, והולִיךְ אותם במדבר שהיה חזק בקליפות יותר משאר מדבריות שבעולם. ומהו הטעם שהולִיךְ הקב"ה שם את ישראל. ומשיב, לפי שבשעה שיצאו ישראל ממצרים, ונשלמו לששים ירבוּא, אז התחזקה מלכות הקדושה בכל העולם, והתעלתה על כל שרי מעלה ועל כל כוחות הקליפות, והלבנה הקליטונה האירה, ואז נכנעה מלכות הרשעה, ואז הוציא הקב"ה את ישראל ללכת במדבר החזק בקליפות, שהוא מקום ממשלתו של הס"מ הרשע, שהוא מקומו ממש, כדי לשבור תוקפו וכוחו ולכתת את ראשו, ולהכניע אותו שלא ישלוט עוד. ואם לא היו ישראל חוטאים במדבר, היה הקב"ה רוצה להעביר את הס"מ ולבטלו מן העולם, ועל כן העביר את ישראל בנחלתו וגורלו וחלקו ממש וכו'. ועל זה כתוב 'אשר ראית', שפירשו שבעניניהם היו רואים את הס"מ, שהוא אדון המלכוּת הזה, קשור לפניהם, ולקחו נחלתו וגורלו. ומגיד לנו את זה, ממה שכתוב 'אז נבהלו אלופי אדום', ומי הם 'אלופי אדום' הם נחש שרף ועקרב, שהם ארבעה ראשי הקליפות כנ"ל]. וראה לשון האור החיים (במדבר לג, א), שהליכת ישראל במדבר היתה לברר ניצוצי הקדושה שאנם איש הבליעל החונה במדבר השטם, ששם קנה מקומו מקום נחש שרף ועקרב, וידרכו שם עדות ה' להוציא בולעו מפיו, והוא הטעם שהיו ישראל חונים במקום אחד שנה, ובמקום אחר י"ב שעות, שהוא כפי מה שצריך לביורו וניצוצותו שישנם במקום ההוא וכו', ונסתייעו בעזר אלהי בשכונת שוכן הבריה, ושברו מלתעות עול ובידרו בירור עצום.

ד. לשון הפסוק, 'כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצָאֵיהֶם וְלָכֵן בָּשְׂרוּ מֵרָא'. ה. לשון הגמרא, אמר ליה שמואל לרב יהודה, שיננא, פתח פומיך קרי, פתח פומיך תני, כי היכי דתתקיים בך, ותוריך חיי, שנאמר 'כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשר מרא', אל תקרי 'למוצאיהם', אלא 'למוצאיהם בפה'. ו. כפי שפירש רש"י במשלי שם.

ששברו ישראל כוחו ותקפו ארבעים שנה, כמו שנאמר 'המוליך במדבר הגדול והנורא', במדבר ההוא שולט הסטרא אחרא, ובעל כרחו הלכו ישראל עליו ושברו את כוחו ארבעים שנה. ואילו היו ישראל זכאים באותם הארבעים שנה, היה מתבטל הסטרא אחרא מן העולם. אלא לפי שהכניסו את הקב"ה כל אותם הפעמים, נתחזק הסטרא אחרא, ונפלו ומתו כולם שם תחת נשמתו. וזה לשונו (פרשת תצוה), פתח ה' את הארץ, ונאמר 'ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו' וגו' (דברים א, לא), האי קרא הכי מבעי ליה 'ובמדבר אשר נשאך' מהו 'ראית', אלא קודשא בריך הוא דבר לון לישראל במדברא, מדברא תקיפא, כמה דכתיב 'נחש שרף ועקרב' וגו', ומדברא דאיהו תקיף משאר מדברין בעלמא, מאי טעמא, בגין דההיא שעתא דנפקו ישראל ממצרים, ואשתלמו על לשתיין רבבן, אתתקין מלכותא קדישא, ואסתלי על כולא, וסיהרא אתנהירת, וכדין אתכפיא מלכו חייבא סטרא אחרא, ואפיק לון קודשא בריך הוא למיהא במדברא תקיפא, דאיהו אתר ושלטנו דסמא"ל חייבא דאיהו דיליה ממש, בגין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה, ולאכפיא ליה דלא ישרוט. ואלמלא דחאבו ישראל, בעא קודשא בריך הוא לאעברא ליה מעלמא, ועל דא אעבר ליה באחסנתיה ועדביה וחולקיה ממש וכו', ועל דא כתיב 'אשר ראית', בעינייהו הוו חמאן לההוא מארי ומדברא, אזיל כפית קמיייהו ונטלי אחסנתיה ועדביה, מנלן, מדכתיב (שמות טו, טו) 'אז נבהלו אלופי אדום', ואילין אינון 'נחש שרף ועקרב']פתח אותו 'סבא', ואמר לפרש מה שכתוב 'ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלוהיך כאשר ישא איש את בנו'. וקשה, שפסוק זה היה לו לומר רק 'ובמדבר אשר נשאך', ולמה כתוב 'אשר ראית'. ומתוך, אלא הקב"ה הוליק את ישראל במדבר, שהיה מדבר חזק בתוקף ההקליפות, כמו שכתוב 'נחש שרף ועקרב וצמאון', שהם חסדי ארבע קליפות, עון, משחית, אף וחמה, שמשכנס

וְאֵם אִם נִפְרָשְׁהוּ לְשׁוֹן יִצְיָאָה לְבָר, יִהְיֶה מִבְּנֵי הַפֶּעַל, דִּהְיִנו הַנִּיצוּצוֹת שֶׁהוּצְאוּ מֵאוֹתָן הַמְקוֹמוֹת, הָיוּ מוֹכְנִים שָׁם מִיד, וּמִמְתִּינִים הַמִּפְסְעוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן, לֹא יִהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל זְמַן לְנוּחַ, שֶׁהָיָה מִיד שִׁנְיָנוּ לְאִיזָה מְקוֹם, יִהְיוּ לִזְמַנִּים הַכֵּל, וּמִיד הָיָה לָהֶם לִפְעַם לְמְקוֹם אַחֵר בְּלִי מְנוּחָה. עַל זֶה אָמַר הַכְּתוּב 'וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם', שֶׁהָיוּ מִמְתִּינִים אֶת הַמִּפְסְעוֹת,

וְזֶהוּ 'לְמִסְעֵיהֶם'. וְלֹא הָיָה טֶרַח גָּדוֹל לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה הוֹלְכִים 'עַל פִּי ה', בְּלוֹמַר, שִׁילְכוּ מִמִּסְעַת לְמִסְעַת עַל פִּי ה', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יט, ד) 'וְאַשָּׁא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים', עַל פִּי מַה שֶּׁאָמַר ה', וְלֹא יִסְבְּלוּ טֶרַח כָּלָל.

וְכָל זֶה, אִם לֹא הָיוּ חוֹטְאִים, אֲבָל לְאַחֵר שֶׁחָטְאוּ, 'וְאַלָּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם', שֶׁהַמִּפְסְעוֹת הָיוּ מִמְתִּינִים עַד שֶׁהוּצְאוּ הַנִּיצוּצוֹת, שֶׁבְּטֶרַח גָּדוֹל וּבְזְמַן רַב הָיוּ לִזְמַנִּים אוֹתָם.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

מוֹצְאֵיהֶם' - נִיצוּצוֹת הַקְדוּשָׁה שֶׁהָיוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיָה נֶצְרָךְ לְמוֹצֵאם וְלְהוּצֵאם, שֶׁהָיוּ הַנִּיצוּצוֹת מִמְתִּינִים אֶת הַמִּפְסְעוֹת - שֶׁהַמִּתְנוּ הַנִּיצוּצוֹת לְמִסְעוֹת שִׁבּוּאוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוּצִיאוּ אוֹתָם, וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ 'מוֹצְאֵיהֶם' לְמִסְעֵיהֶם' שֶׁהַנִּיצוּצוֹת הָיוּ מוֹכְנִים לְצֵאתָ וְהַמִּתְנוּ לְמִסְעַת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שִׁבּוּאוֹ וַיּוּצִיאוּ אוֹתָם. וְכָל זֶה, לֹא הָיָה בְּרִיבּוּי וּמַהֲרִית הַמִּסְעוֹת, טֶרַח גָּדוֹל לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה הָיוּ הוֹלְכִים 'עַל פִּי ה', בְּלוֹמַר, שִׁילְכוּ מִמִּסְעַת לְמִסְעַת עַל פִּי ה', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יט, ד) 'וְאַשָּׁא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים', וְהָיָה שֶׁהָלְכוּ עַל פִּי מַה שֶּׁאָמַר ה' שֶׁנּוֹשָׂא אוֹתָם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים, וְלֹא יִסְבְּלוּ טֶרַח כָּלָל.

לְאַחֵר שֶׁחָטְאוּ, הַמִּתְנוּ הַמִּסְעוֹת לְהוּצֵאתָ הַקְלִיפּוֹת

וְכָל זֶה הָיָה, רַק אִם לֹא הָיוּ חוֹטְאִים, אֲבָל לְאַחֵר שֶׁחָטְאוּ, אִם יִהְיֶה מַה שֶׁהַמִּשְׁכָּן הַכְּתוּב לֹמַר 'וְאַלָּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם', שֶׁהַמִּפְסְעוֹת - הַמְקוֹמוֹת שִׁשְׁמִינֵי חֲנוּ שָׁם, הָיוּ מִמְתִּינִים עַד שֶׁהוּצְאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַנִּיצוּצוֹת מֵהֶם, לְפִי שֶׁבְּטֶרַח גָּדוֹל, וּבְזְמַן רַב, הָיוּ לִזְמַנִּים אוֹתָם."

צִיּוּנִים וּמִקְדוּת

ח. תְּמִצִּית הַדְּרוֹשׁ: בִּיאור הַפֶּסֶק 'וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם עַל פִּי ה' וְאַלָּה מִסְעֵיהֶם

ז. לְשׁוֹן הַפֶּסֶק, 'אֵתָם רָאִיתָם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאַשָּׁא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאַבֵּא אֶתְכֶם אֵלַי'.

הופיע הספר המסוגל זרע שמשון בחמישה כרכים

מהדורה מפוארת ומנוקדת אותיות מאירות עיניים ומעלות נוספות רבות.

הספר שמהולל פלאות. אלפים נישעו בהבטחתו.

הביאו ברכה לביתכם

מתוך הבטחת וברכת המחבר:

”ועיניכם תראינה בנים בני כשתיילי זיתים
סביב לשלחנכם חכמים וגבונים ובתים מלאים כל טוב,
גם עשר גם כבוד לא יסופו מזרעכם”